

Pireta Pungas Indra Čekstere Kristīne Detkova

Kalli un Modra piedzīvojumi mitrājos

Kalli un Modra ceļojumu vietas Igaunijā

Leppemärgid / Apzīmējumi

- Eraldusribaga põhimaantee / Autosträde
- Põhimaantee / Galvenais ceļš

- Raudtee / Dzelzceļš
- Kaitseala / Nacionālais parks, rezervāts
- Riigipiir / Valsts robeža

Pireta Pungas Indra Čekstere Kristīne Detkova

Kalli un Modra piedzīvojumi mitrājos

Linking Estonia and Latvia
Part-financed by the European Regional Development Fund

European Union

KESKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

Peipsi
Koostöö
Keskus

Dabas
aizsardzības
pārvalde

Tartu
Keskonnahariduse
Keskus

KESKONNAAMET

Pasaku grāmatas autori: Pireta Pungas, Indra Čekstere, Kristīne Detkova

Visas grāmatā izmantotās teikas ir iespīestas slīprakstā un grāmatas beigās atrodami avoti, no kuriem tās ir ņemtas.

Grāmatu ilustrējusi māksliniece Trīnu Sarve, izmantoti arī Ilzes Dambes, Daigas Segliņas, Diānas Pungas un latviešu un igauņu bērnu zīmējumi un foto motīvi no projekta partneru arhīviem.

Kartes (Mērogs 1:50 000): EOMAP Geodata AS

Tipogrāfija: Paar OÜ, Tartu

Tirāža: 500 eksemplāri

Pasaku grāmatas izdošanas galvenais koordinators: Peipusa pārrobežu sadarbības centrs.

© Projekts Nr. EU 30063 „Atpakaļ pie dabas”, 2010

ISBN 978-9985-9635-2-4

Pasaku grāmata par mitrājiem ir sagatavota Igaunijas-Latvijas pārrobežu sadarbības programmas projekta EU 30063 „Atpakaļ pie dabas” ietvaros. Projektu daļēji finansē Eiropas Reģionālās attīstības fonds. Projekta partnerus atbalsta Latvijas Republikas Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija un Igaunijas Republikas Vides investīciju centrs.

Projekta partneri: Dabas aizsardzības pārvaldes Ķemeru nacionālā parka administrācija, Gaujas nacionālā parka fonds, Tartu Vides izglītības centrs, Peipusa pārrobežu sadarbības centrs, Igaunijas Vides pārvalde.

Grāmata paredzēta izplatīšanai bez maksas.

Sveiks, mīļais lasītāj!

Mūsu zeme Latvija atrodas jūras krastā, tāpēc varam ieklausīties arī jūras viļņu bezgalīgajā stāstā un peldēties tajos. Ja tu pats mīti jūras krastā, tad zini, cik dažāda tā mēdz būt saullēktos un saulrietos, mijkrēsli, nakts tumsā un pusdienas tveicē.

Vai esi bijis Igaunijā? Kaimiņzeme Igaunija atrodas ziemeļaustrumos no mums, mūs vieno gan jūras, gan sauszemes robežas. Senos laikos daļa Latvijas un Igaunijas pat ietilpa vienā valstī – Livonijā. Mums ir daudz līdzīgu ieražu, svētku, ticējumu, pat teikas un nostāsti ir līdzīgi, jo līdzīga ir arī daba mūsu zemēs. Nu, lūk, tev par prieku ir tapusi neliela igauņu un latviešu teiku grāmatiņa, kas stāsta par ūdeņiem un visu, kas ar tiem saistās, arī par cilvēkiem, kas pie tiem dzīvo un strādā.

Iespējams, ka tu jau zini, ka tur, kur daba ir īpaši krāšņa un daudzveidīga, tās aizsardzībai ir ierīkoti rezervāti, nacionālie parki un dažādi dabas liegumi. Teikas aicina tevi kopā ar visai neparastiem purva iemītniekiem paceļot pa šīm vietām. Ilustrācijas grāmatiņai zīmējuši gan mākslinieki, gan latviešu un igauņu bērni.

Lai tev jauks ceļojums!

Saturs

1. Tikšanās Nigulas sūnu purva akača ieplakā6
2. Kā mēris Parika sūnu purvā ezeru izveidoja..... 14
3. Briežu medību stāsts Alam-Pedja sūnu purvā.....20
4. Dzērveņu krājumu papildināšana Emajegi-Sūrsō purvā.....26
5. Mēnikunno purva dusmīgā odze.....34
6. Peles bēdas un Mēlva sūnu purvs.....40
7. Kalli klepus lēkmes un maldīšanās stāsts Luhasō.....46
8. Pihles teikas Teringi sūnu purvā.....52
9. Ceļojot ar smaiļotājiem pa Sōmā.....60
10. Lāceņu pietura Sookuninga dabas rezervātā.....68

11. Tikšanās pie Koivas....un arī par to, kā radusies Zeme	74
12. Rauna un Pērkona sarkanā sieva.....	80
13. ... kur taisīti latviešu krēsli?.....	86
14. Vai Ungura ezers prot lidot un ko tas paslēpis dzelmē.....	92
15. Labā vīra alas avots, stāsts par Rozes mīlestību.....	96
16. Ar plostu uz jūru!.....	102
17. Kaņiera ezera stāsti.....	108
18. Modris stāsta par Valguma ezeru.....	116
19. Tikšanās ar baltmugurdzeni mitrajā mežā.....	124
20. Ciemos pie Ķemeru sēravota ķirzaciņas.....	130
<i>Izmantotie avoti.....</i>	<i>138</i>

Tikšanās Nigulas sūnu purva akača ieplakā

Pireta Pungas

Igaunijā, Nigulas purvā dzīvo Kalli - maza purva mošķīšu meitene ar īpaši lielām, zaļām un skumjām acīm. Viņas ķermeni sedz no dzērveņu mētrām pīts sarafāns. Tā nu reiz Kalli sēdēja Nigulas sūnu purva malā un laboja savu ceļošanas paklāju. Tik patīkami un viegli bija ar to lidināties virs purviem – pietika izteikt trīs labas vēlēšanās, lai paklājs paceltos gaisā. Kalli to bija iemācījusī vecā krustmāte, kuru arī sauca par Kalli, bet krustmāte, tāpat kā Kalli vecāki, bija mirusi, un nu mošķīšu meitenei pašai jādomā, kā dzīvot. Gan krustmāte, gan Kalli vecāki nomira dīvainā veidā, kā jau purva mošķiem parasts – cilvēki viņus vienkārši aizmirsa, un ar Kalli atminēšanos bija par maz, lai viņu cilts saglabātos. Arī par tālākiem radniekiem, piemēram, rēgiem, vāravām, spokiem un Purva māti, Kalli pēdējā laikā neko nebija dzirdējusi. Bija gan dzirdēts, ka Hīumā vēl esot lietuvēņu saime, bet tie bija tālāka gala ļaudis, un Kalli pati viņus nekad nebija redzējusi.

Taču purvā dzīvot nemaz nebija tik sarežģīti. Vecās krustmātes Kalli pamācību pietiks vēl ilgam laikam. Turklāt, vienkārši dzīvojot, pieredze taču vairojas! No vienas vietas uz citu viņa varēja nokļūt ar ceļošanas paklāju. Par apsegu paklājīņš kļuva tad, ja uz tā nogulās īpašā veidā – tas nozīmē, ka galvai jābūt ziemeļu virzienā un ceļiem pievilktiem gandrīz zem zoda. Ja ceļojot sāka mākt izsalkums, siltā laikā varēja iztikt no ogām, sēnēm un augiem. Dzērvenes un brūklenes Kalli vāca arī ziemai – tās nesabojājās un deva daudz vitamīnu. Slāpes veldzēja akača ūdens. Ziemā varēja atspirdzināties ar sniegu vai pagrauzt lāstekas.

Kalli tikko bija sasējusi pēdējās ceļošanas paklāja dzērveņu mētras, kad tuvumā izdzirda aizdomīgu klakšķināšanu. Kas tas bija, to Kalli nezināja. Kalli baidījās no skaņām, ko nepazina. Tā kā klakšķināšana turpinājās, ziņkārība palēnām uzveica bailes. Kalli uzmanīgi pabīdīja sāņus purva priedes zarus un pavērās trokšņa virzienā. Gaiši zaļu sūnu vidū sēdēja kāds purva mošķīšu puika ar īpaši pinkainiem matiem un no grīšļiem pītās biksēs un vestē. Viltīgu sejas izteiksmi viņš palūkojās uz Kalli, taču turēja muti ciet un tikai pakustināja savus apaļos vaigus. Viņš bija tas klakšķinātājs!

„Kā tu te nonāci un kādēļ tu tā dari?” izbrīnīta vaicāja Kalli.

Puisis izspļāva purva ūdeni un nospurdzās: „Un kā tu pati domā? Tas vienkārši ir jautri.”

„Un tik precīzi – tieši akača ieplakā esi apsēdies! Vai neievēroji, ka te sūnām ir daudz spilgtāks zaļais tonis? Tas taču parāda, ka apakšā var būt akacis un tā vieta var nemaz nebūt tik droša,” turpināja Kalli.

„Mani izturēs. Es taču neesmu cilvēks,” teica purva mošķītšu puika, uzraujoties kājās, un tajā pašā brīdī viņš līdz ceļiem iegrima akacī.

Kalli iekļīnājās. Puika kļuva nopietnāks, taču bezrūpība nekur nepazuda, un viņš jautāja: „No kurienes tu šeit nokļuvi?”

„Es dzīvoju purvos. Visas purvainās vietas ir manas mājas. Laboju savu ceļošanas paklāju, kad izdzirdēju kādu klakšķinām. Sākumā mazliet baidījos, bet pēc tam tomēr atnācu aplūkot, kas gan tā ir par skaņu,” paskaidroja meitene.

„Pati mošķītis, bet baidās,” zobošanās puisis.

„Mums šeit, purvā, domāšanas virziens ir: domāts – darīts, nevis darīts - domāts,” meitene atrauca pretim.

„Bet kāds ir tavs vārds, pārgudreli? Es esmu Kalli,” viņa uzreiz pasmaidīja.

„Es esmu Modris”, atbildēja puisis. „Lūdzu, palīdzi man izklūt ārā! Padomā, vai tev nav kāds zars, uz kura es varētu atbalstīties?” puisis lūdza palīdzību.

„Nav. Bet ar manu paklāju vajadzētu pietikt. Pacieties vēl mazliet un esi mierīgs. Jo vairāk tu kūņojies, jo dziļāk iegrimsti,” atkal pamācīja Kalli un aizmetās aiz priedēm. Viņa apsēdās uz sava paklājiņa, iedomājās trīs slepenas vēlēšanās un pasmaidīja. Paklājs pacēlās kādu metru virs zemes. Stūrējot viņa kustējās uz akača pusi, kur Modris joprojām centās noturēties līdzsvarā. Ceļošanas paklāja stūre bija ārkausa kasandra – noliecot to pa kreisi vai pa labi, arī paklājs pagriezās attiecīgajā virzienā. Paklāja apstādināšanai kasandra bija mazliet jānoliec. Paklājs bija ļoti jutīgs pret kustībām un, lai uz tā noturētos, vajadzēja mazliet patrenēties. Nonākusi līdz

puisim, Kalli pasniedza tam savu ķepu.

„Ak, pasaulīt, tu gan esi smags!” satverot Modri aiz ķepas, izsaucās Kalli.

„Laikam pārāk daudz kartupeļu pankūku ieēsts...” noteica puisis.

„Bet cik tu esi stiprs!” Kalli atkal iesaucās, kad Modris vienā rāvienā ar otru ķepu pieķērās paklājam pie malas un bija jau uz tā.

„Hmm, kartupeļu pankūkas...” atkal norādīja puisis. „Pie mums, Latvijā, tās taisa diezgan bieži. Gan pie cilvēkiem, gan purva mošķiem.”

Modris atskatījās pār plecu – aiz viņa palika mazliet sajaukts akacis. To viņš acīmredzami nožēloja.

„Tad tu esi no Latvijas?” jautāja Kalli un izmantoja tuvumā esošo apsūnojušo celmu kā nolaišanās laukumu.

„Jā, tā tas patiesi ir. Pateicu vecākiem, ka došos ceļojumā, un te es esmu. Izdomāju šķērsot robežu. Kāds vispār ir šīs vietas nosaukums?” taujāja Modris.

„Nigulas dabas rezervāts,” atbildēja Kalli. „Domāju, atnākšu un mazliet paklejošu apkārt. Vienlaicīgi aptaujāšos, vai kaut kur nav vēl dzirdams vai redzams kāds radnieks. Varbūt atrodas kāds labs cilvēks, ar kuru kopā paklejojot. Krustmātes jeb vecās Kalli man vairs nav, un par saviem vecākiem es vispār neko neatceros.”

„Nu, ja neiebilsti, vai drīkstu tev pievienoties?” prasīja puisis.

„Protams. Vienai dažkārt ir mazliet baisi,” žigli atbildēja Kalli.

„Bet kas te ko bīties? Tu esi mošķīšu meitene, un, kā jau mošķis, pati citiem liecies visbaisākais

radījums! Lai gan tu neko briesmīga neizskaties,” piebilda puisis.

Uz to Kalli mīlīgi zaļais tonis pēkšņi kļuva brūngans, un viņa kautrīgi nolaida acis.

„Un kāds tad ir šis Nigulas sūnu purvs?” turpināja puisis, nepievēršot uzmanību Kalli mulsumam.

„Ak, Nigula ir visādi lielisks purvs – par sūnu purvu tas ir izveidojies vairāku tūkstošu gadu laikā.

Vispirms šeit bija ezers, tad palēnām - pieejamo barības vielu dēļ, ezera malās sāka kuplot augi, piemēram, niedres un grīšļi. Kad augi nomira, tie pilnībā nepazuda, jo augu pārpalikumi sakrājās kārtās cits uz cita. No ezera malām augu masa pamazām aizvien vairāk ieslīdēja ūdenī, veidojot pabiezu augu kārtu. Tādu augu paklāju sauc par slīksnāju, jo, uz tā uzkāpjot, kājas slīkst. Ar laiku slīksnājā sāka augt jaunas augu sugas un izveidojās zemais purvs. Laba vieta melnalkšņiem un grīšļu ciņiem, kas atgādina pinkainas rūķu galvas. Ar laiku zemā purva augu vidū parādījās arī mīksto sfagnu sūnu ciņi un uz tiem sāka augt dzērvenes. Augošā augu atlikumu masa pacēlās aizvien augstāk. Augu saknes nesusniedza gruntsūdeņus un barojās tikai no nokrišņiem. Nu, un tad...” Kalli apklusā, jo blakus izdzirda klusu krākšanu. Skaidrojot sūnu purva attīstību, Kalli bija vērojuši kādu priedi. Tā viņa arī nepamanīja, ka Modris garā monologa laikā bija klusi jāvis acīm aizvērties un iemidzis.

„Hei, tu nemaz neklausies!” Kalli aizvainota iesaucās.

„Protams, klausos,” atbildēja Modris, apspiežot žāvas. „Ka ezers un, ka aug, un tā tālāk...”

„Ne jau ezers aug. Ezera laukums tieši samazinās, jo augu masa aizvien vairāk brīvā ūdens laukuma paņēm sev. No tā senā, lielā Nigulas ezera ir palikusi tikai maza daļa. Tomēr šajā ezerā dzīvo pat līdakas,” dižojās Kalli, ieliekot rokas sānos.

„Padomā tik, mani radinieki stāstīja, ka Rīgas jūras līcī dzīvojot pat butes,” paziņoja Modris un pasmaidīja.

„Un Nigulā ir arī mācību takas un centrs, kurā ir cilvēki. Meža dzīvnieku patvertne arī ir,” piebilda Kalli.

„Ar to arī varēji sākt,” aizrādīja Modris, uz ko Kalli paraustīja plecus.

„Lai nu kā, tomēr arī es reiz tur dabūju naktsmājas,” svarīgi turpināja purva mošķītšu meitene.

„Un kā tad tu stādījies priekšā?” jautāja puisis.

„Nekā. Nospiedu pie centra durvīm kaut kādu pogu un, kad durvis atvēra, iespraucos iekšā. Pēc tam divi cilvēki ilgi sprieda, kas tas zvanītājs bijis. Bet patiesībā tā biju es,” ķiķināja Kalli.

„Nu, bet ko mēs te kavējamies? Vai vēl kaut kur ir purvi, uz kuriem doties, vai arī Nigulas purvs ir vienīgais? Dosimies kaut kur, citādi es atkal aizmigšu,” Modris aicināja.

„Tā ir laba doma. Zini, dosimies uz Parika sūnu purvu. Tur es Tev parādīšu visskaistāko ezeru,” to sakot, Kalli acis īpaši iemirdzējās.

„Bet kur tas Parika sūnu purvs meklējams?” jautāja puisis.

„Vai tu Vertsjerves ezeru zini? No tā mazliet uz ziemeļrietumiem,” paskaidroja Kalli.

„Tad pašlaik mums ir jādodas uz ziemeļaustrumiem?”

„Tieši tā,” atbildēja Kalli un, apsēdusies uz paklāja, rūpīgi izlīdzināja sava sarafāna krokas.

„Ak, pasaulīt, tu gan esi smags!” satverot Modri aiz ķepas, izsaucās Kalli.

Zīmējuma autore Anna-Maria Tuberg, 10 g.

Kā mēris Parika sūnu purvā ezeru izveidoja

Pireta Pungas

14

Kalli viegli vadīja paklāju augšup, un ceļotkārie purva mošķīši pacēlās gaisā līdz ar to. Viņi lidoja pāri Nigulas sūnu purvam, pāri Vīlandes ezeram un pēc tam nonāca līdz Parika sūnu purva malai.

„Vai nolaidīsimies blakus šim ezeram?” spītējot vēja brāzmām, jautāja Modris.

„Jā, darīsim tā,” piekrita Kalli. Taču brīdi vēlāk viņa izbijusies iesaucās: „Ak, nē, pagaidi!”

„Ko tieši?”

„Nelaime! Stūre atvienojās,” Kalli acis iepletās vēl mazliet lielākas kā parasti, un viņa Modrim parādīja atlūzušo kasandru. Ceļošanas paklājs nevadāmi šūpojās augšā - lejā, un abiem mošķīšiem bija cieši jāturas, lai nepārkristu pāri malai.

Modris ātri paņēma pārlūzušo zaru, novietoja to vecajā vietā un bubināja:

*„Melna odze pārtecēja
Pār purviem, slīksnājiem:
Purva māte taku gāja
Zibenslode azotē.*

*Sper, Pērkon, akacī,
Līdz pašam dibenam!
Sarepi, sadzīsti, pušuma vieta!”*

Salūzusī vieta uzreiz saauga kopā, un ceļošanas paklājiņš atkal bija vadāms. Kalli pateicīgi pamāja Modrim, un pēc maza mirkļa viņi jau sēdēja maza, sirdsveidīga ezera krastā.

„Cik šeit ir skaisti,” sacīja Modris. „Es šādu ezeru sirds formā nekad agrāk neesmu redzējis! Nez,

vai Latvijā arī tāds ir atrodamš?” domāja puisis.

„Es gan arī Igaunijā citus tādus nezinu. Šis ir Mazais Parika ezers. Mana vecā krustmāte stāstīja, ka senos laikos, pirms daudziem simtiem gadu, kad bija Ziemeļu karš, un mūsu vēl nebija, mēris esot gājis pāri senajai Igaunijai, Livonijai un arī Latvijai.

„Vai mēris ir Melnā nāve?” precizēja Modris.

„Jā, tā tautā to sauca. Krustmāte apgalvoja, ka viņa savā laikā esot mēri pat redzējusi. Mēris viņu esot pieklājīgi pasveicinājis. Tā kā mošķiem mēris tikai uz pāris dienām izraisa kreisās aizmugures ķepas lielā pirksta niezi, krustmāte pārāk nesatraukusies. Viņa pat palūgusi mērim, lai tas pasaudzē kādu ogotāju, kas no mēra bijis atbēdzis uz purva salu un nu drebot uz tās gaidījies, kad pāries briesmas. Mēris pasmējies un par labu bērza slotu bijis ar mieru doties uz citu ciemu.”

„Pag, bet kā tad ar to ezeru?” Modris nesapratnē sarauca uzacis.

Kalli turpināja stāstu: „*Ak, jā, nu, kad mēris bija ciemus ap Parika sūnu purvu iztukšojis, vienā ciemā bija palicis viens cilvēks, meitene, un otrā ciemā arī viens cilvēks, puisis. Meitene gājusi gar purva malu cilvēkus saukdama – varbūt kāds sadzird, un viņa atrod sev biedru.*

Reiz uz saucienu atskanējusi arī atbilde. Meitene sākumā izbijusies un aizbēgusi uz māju, bet, kad ziņkārība un vientulība pavisam nomākusi, viņa devusies atpakaļ uz purva malu. Saukusi vēlreiz, un arī šoreiz atskanējusi puīša atbilde. Nu, un viņu tikšanās vietā radies ezers, kura izskats atgādina sirdi.”

„Un kas tika tiem diviem cilvēkiem?” turpināja taujāt Modris.

„Laikam jau bērni. Krustmāte sīkāk nestāstīja,” Kalli paraustīja plecus.

„Bet te jau ir vēl citi ezeri,” secināja puisis, aplūkojot apkārtni.

„Gan šie ezeri, gan pats purvs ir izveidojies pēc ledus laikmeta. No ledus kušanas ūdeņiem radusies ūdenskrātuve, kas vēlāk sākusi aizaugt, un tas, kas palika kā brīvs ūdens, ir Parika ezers,” stāstīja Kalli. „Krustmāte stāstīja, ka *'''tur dzīvojusi vārava, kas prasījusi daudz upuru.* Vārava ir ūdensmeita, kam kāju vietā ir zivs aste, viņa vilinājusi ūdenī puisus, kas noslīkuši. Krustmāte pati gan neesot vāravu redzējusi, jo tolaik pat viņa vēl neesot bijusi dzimusi. Gan pie Lielā, gan Mazā Parika ezera ved cilvēku takas. Bet vai tu, Modri, esi sapratis, kādēļ cilvēki purvā ir iztaisījuši tos dēļu ceļus?” jautāja mošķītšu meitene.

„Laikam jau tādēļ, lai cilvēkiem kājas nesamirktu un viņi akacī neiegrimtu. Zini, mani vienmēr ir mācis kārdinājums kādu cilvēku pa dēļu ceļiem jeb purva laipām, kā cilvēki paši tās sauc, drusku pamaldināt. Īpaši, ja ir apļa ceļš. Padomā, iet un iet, bet galā nekādi nenonāk! Pagājušajā rudenī man kārdinājums bija tik liels, ka reiz, kad divi cilvēki pa dēļu ceļu gāja, izmēģināju, kā iedarbojas vadātāja vārds. Ļoti labi iedarbojās! Viņi daudzus apļus nogāja, līdz tēvs mani ieraudzīja un vārdus atņēma. Par sodu tēvs man lika salasīt viņiem dzērvenes. Tēvs teica, ka, ja Purva māte vēl dzīvojot, tad esot labi viņai tās utis - dzērvenes - izlasīt. Bet zini, cik tas ir apnicīgi? Cilvēki taču ēd tik daudz!”

„Vai tu kopš tās reizes vairs nemaldini?” Kalli pacēla vienu uzaci.

„Redzēs. Ja manīšu kādu, kas kaut ko lauž, met atkritumus zemē vai bez vajadzības plēš augus,

vai smēķē purvā, ar tiem varu arī kaut ko izdarīt. Tad, es domāju, pat tēvs man piekristu,” Modra citādi smaidīgā seja pēkšņi kļuva nopietna.

Purva mošķīši Parika purvā pavadīja daudz patīkamu nedēļu. Viņi peldējās, mazliet pazoboja cilvēkus, palīdzēja kukaiņiem apputeksnēt pirmos lāceņu ziedus un ēda pērnās dzērvenes. Jūnijs bija pienācis, un naktīs gandrīz nemaz nesatumsa. Pa purvu staigāja daudz cilvēku, un purva mošķīšiem bija interesanti. Kādā brīdī mošķu bērniem tomēr radās vēlme doties tālāk.

„Klau, uz kuriem šeit vēl var doties?” jautāja Modris, slidinot ķepu pa sūnainu cini.

„Kurā virzienā tu, Modri, gribi iet? Ziemeļu pusē, piemēram, ir Endla, Muraka, Kervemā,” Kalli uzskaitīja dažādas ceļošanas iespējas.

„Uz turieni pašlaik nevar iet, jo tur es vairs igauņu valodu nesapratīšu. Dienvidigaunijā vēl sniedzas Latvijas mošķīšu tulkošanas antenas. Uz ziemeļiem jādodas citu reizi, kad mošķu valdība būs veikusi investīcijas. Man arī tagad dažkārt ir grūti tevi saprast - zona nav vienmērīga.”

Kalli iegrima pārdomās.

„Nu, tad dosimies uz Alam-Pedja, un no turienes uz austrumiem – uz Emajegi upi, ko latviski sauc arī par Mētras upi, uz Emajegi Sūrsō – Emajegi Lielo purvu, un tad tālāk uz dienvidiem, uz Latvijas robežu,” Kalli priecīgi ierosināja.

„Krustmāte stāstīja, ka *tur dzīvojot vārava, kas prasījusi daudz upuru*. Krustmāte pati gan neesot vāravu redzējusi, jo tolaik pat viņa vēl neesot bijusi dzimusi.”

Zīmējuma autore Anette Hallik, 9 g.

Briežu medību stāsts Alam-Pedja sūnu purvā

Pireta Pungas

Modris un Kalli sagatavoja dzērveņu paklāju braucienam. Pēc iedarbināšanas procedūras viņu mazais transportlīdzeklis pacēlās gaisā un, izvēloties par mērķi Alam-Pedja, viņi uzsāka ceļu austrumu virzienā. Mošķu bērni pārlidoja pār Toi un Meleski sūnu purviem, Londonas ciemā mazliet ievilka elpu, iestiprinājās un pagulēja. Kalli stāstīja, ka Alam-Pedja purvā ir vismaz divas pastaigu takas. Sākumā viņi nekādi nevarēja izlemēt, kurā takā apstāties – pie purva takas Selli ciemā vai labāk pie Kirna takas, kas iepazīstina ar palienu pļavām. Tā kā Emajegi-Sūrsō esošā pārgājienu taka šā kā tā lielāko tiesu veda cauri Emajegi upes krasta zāļu purviem, viņi izlēma par labu Selli dēļu ceļam.

Mošķīšu bērni apstājās autostāvvietā, izpurināja savu ceļošanas paklāju un noslēpa to zem priedēm.

„Padomā, ja cilvēki ar visiem šiem lielajiem aparātiem arī sāktu lidot,” prātoja Kalli, norādot ar ķepu uz dažiem novietotajiem automobiļiem.

„Es tomēr par to labāk nedomāšu. Bail paliks,” atbildēja Modris. „Bet ko tie cilvēki purvā vispār dara?” jautāja Modris, dodoties purva virzienā.

„Pašlaik viņi galvenokārt laikam ierodas ogot, atpūsties un mācīties, taču krustmāte stāstīja, ka jau viņas jaunības laikā, pēc cilvēku rēķiniem 17. gadsimtā, uz šejieni esot nākuši cilvēki. Kāds Mihkels, kas klibojis ar vienu kāju un bijis laipns vīrs, te uzbūvējis Selli sētu. Diezgan daudz cilvēku šeit esot bijis vēl pārdesmit gadus atpakaļ. Cilvēkiem ir kaut kādas īpaši briesmīgas metāla nūjas – viņi parāda uz kādu, atskan troksnis, un tas, uz ko rādīts, nokrīt. Esi tādu lietu redzējis?” jautāja Kalli.

„Neesmu,” Modris aizdomājās. „Latvijas mošķu saime arī taisa dažādus trikus, bet šādu neatceros. Zini, man liekas, ka tā ir bise, par ko tu runā. Bet es sāku domāt, no kā gan šie cilvēki te dzīvo?” taujāja Modris un iekārtojās sēdēt uz priedes celma.

„Mana krustmāte reiz noklausījusies, kā viens cilvēks otram par savām darīšanām stāstījis. Runātājs esot sevi saucis par mežabrāli. Un viņa vārds bija...” Kalli iegrima domās un pakasīja ar ķepu galvu. „Hmm.. tas vārds izklausījās līdzīgi kā „oskamine”, kas latviski nozīmē „prašana”... Ak, jā, Oskars Jerve! Un viņš stāstījis, kā viņi 1945. gadā Kariste purvā gājuši briežu medībās.”

„Bet mēs taču tagad esam Alam-Pedja purvā?” Modris neizprata Kalli domu gaitu.

„Lielā purvu zona tiešām nes Alam-Pedja nosaukumu. Patiesībā te katram mazam stūrītim ir sava nosaukums. Tie, kas šeit biežāk nāk, tos izmanto. Tas Kariste purvs ir no mums dienvidaustrumos, tieši blakus Emajegi upei. Pēc tam lidosim arī tur pāri, kad dosimies uz Emajegi - Sūrsō pusi.”

„Un ko tad tas Oskars stāstījis?” jautāja Modris.

„^{IV}Oskars stāstījis par briežu medībām 1945. gada ziemā. Viņš kopā ar trim vīriem esot gājis pār aizsalušo Emajegi upi. Pēc tam vīri sadalījušies un devušies dažādos virzienos. Šķērsojot kādu mazāku grāvi, ledus zem Oskara esot ielūzīs un lūšanas troksnis esot uzmodinājis trīs tuvumā guļošus briežus. Viņš gan esot šāvis no savas... hmm, kā tu teici, bises...?” un Kalli jautājoši paskatījās uz Modri. Puisis pamāja, un Kalli turpināja: „vienu vārdu sakot, šāvis ar bisi briežu virzienā. Nekas nav noticis, bet Oskars sācis briežiem dzīties pakal, jo viņš pamanījis asins lāses un briedi pēc kāda laika arī atradis, taču šāviens atkal nav izdevies, un Oskars atgriezies, lai satiktos ar citiem cilvēkiem. Nākošajā dienā viņi atkal devušies meklēt briežus. Sniegs gan bijis vēl piesnidzis klāt, taču putni bijuši izknābājuši asins traipus, un viņu atstātās pēdas bijušas labs ceļa rādītājs. Tā viņi briedi atraduši. Viens no vīriem atkal izmantojis savu bisi un ar to izbeidzis brieža ciešanas. Oskars stāstījis, ka no tā brieža viņi esot dabūjuši astoņas nastas gaļas, ko ēst esot pieticis veselai ziemai! Viņi galvenokārt arī ēduši brieža gaļu un tad vēl kaut kādas zaļas un apaļas bumbiņas – tādas kā peļu zirņi, ko pie jums Latvijā par vīķiem sauc, taču lielākas.”

„Tie ir cilvēku zirņi,” ķīķināja Modris: „Bet interesanti, vai gaļa nesabojājās?”

„Acīmredzot, nē. Es domāju, ka viņi to glabāja sniega kupenā. Šeit taču ziemas ir aukstas. Kā tad citādi viņi paliktu dzīvi, ja nedabūtu ēst gaļu? Cilvēki parasti dabū vājākos dzīvniekus, tas savukārt palīdz dzīvnieku saimes uzturēt veselās un spēcīgas. Ja uzrodas cilvēki, kas iznīcina tikai sev par prieku, tad gan ir velns ganāmpulkā, un manu senču laikā tādi tiktu sodīti.”

„Vai lgaunijā ganāmpulkos ir velni? Mums Latvijā ir jēri vai govīs,” ķircinājās Modris.

„Velns ganāmpulkā ir alegorija – tas nozīmē, ka būs slikti,” paskaidroja Kalli.

„Un kā saka, kad vēders ir tukšs?”

„^VTad saka, „*miesa ir vāja*” vai „*no bada aptumšojas redze*”, vai „*vēders spēlē instrumentu*”.”

„Man pilnīgi noteikti spēlē. Vēl mazliet, un tad spēlēs nevis viens instruments, bet vesels ansamblis. Šobrīd, piemēram, spēlē "Pūt, vējiņi, dzen laiviņu",” sacīja Modris un meklējoši skatījās apkārt, ar nolūku ko ēdamu aizbāzt aiz vaigiem.

„Laba dziesmas izvēle,” smējās Kalli. „Šo dziesmu pazīst arī Igaunijā. Dzirdēju, kā daži cilvēki, ejot pa dēļu ceļu, to dziedāja. Mošķīšu saimes vidū dziedāšana nav visai ierasta, bet šo to mēs zinām. Vairāk gan buramvārdu pantus un līdzīgā veidā. Bet, ja esi stipri izsalcis, varam doties tālāk uz Emajegi-Sūrsō. Tur gan ir daudz ko ēst - esot dzērvenēm bagātākā vieta visā Igaunijā.”

„Nākošajā dienā viņi atkal devušies meklēt briežus. Sniegs gan bijis vēl piesnidzis klāt, taču putni bijuši izknābājuši asins traipus un viņu atstātās pēdas bijušas labs ceļa rādītājs. Tā viņi briedi atraduši.”

Zīmējuma autore Lota Ann Haga, 7 g.

Dzērveņu krājumu papildināšana Emajegi-Sūrsō purvā

Pireta Pungas

Lidojot uz Emajegi-Sūrsō, mošķīši pāri ceļošanas paklāja malai raudzījās uz Emajegi upi. Upe kļuva aizvien līkumaināka, turklāt dažus agrākos līkumus tā bija atstājusi sāņus, un tie bija kļuvuši par vecupēm. Upes krastus ieskāva vītoli, bērzi un alkšņi. Koku lapas jau bija iekrāsojušās dzeltenas un brūnganas. Arī dzērvenes uz ceļošanas paklāja bija nomainījušas krāsu un kļuvušas sarkanas.

„Kā tev šeit, Igaunijā, ir ar ziemas krājumiem?” jautāja Modris, vienlaicīgi noraujot dažas skābenās ogas no paklāja.

„Ak, Igaunijas cilvēki ir kā vāveres – visu laiku kaut ko krāj un visu laiku par kaut ko uztraucas. Ja viņi kaut ko grib iegādāties vai dabūt, arī saka - sarūpēt,” Kalli tieši neatbildēja uz Modra jautājumu.

„Tas laikam ir pielipis arī purva mošķīšiem?”

Kalli seja kļuva brūngana, taču viņa turpināja: „Laikam gan. Krustmāte man arī tādēļ vienmēr ieteica doties uz Emajegi-Sūrsō. Tur esot īpaši daudz dzērveņu. Tās var noslēpt kaut kur koka

dobumos. Atliek vien cerēt, ka vēlāk neviens ogas nenočieps.”

Emajegi-Sūrsō pierobežā viņi redzēja lepnu māju ar stikla sienām. Rietošā saule uz lielajām stikla virsmām atspoguļoja sarkanīgu gaismu.

„Tā gan ir lepna cilvēku mītne! Vai mūsu radnieki arī šeit dzīvo?” jautāja Modris.

„Kāds jau ir. Vispirms dažas nomaldījušās cilvēku dvēseles, kam nav miera. Krustmāte mani ar tām jau sen iepazīstināja. Dažreiz, kad es te lidoju garām, viņas sēž uz kāpņu malām un šūpo kājas. Iedevu tām vārdus - Rūdofls un Juhans. Caur stikla grīdu var pat apskatīt viņu zemes pīšļus. Cilvēkiem dīvainā kārtā vienmēr licies aizraujoši aplūkot, kā izskatās kauli. Ja tikai viņi zinātu, ka arī viņu skatiem šeit pastāvīgi seko,” ķiķināja Kalli un turpināja: „Pati šī māja pirmo reizi esot uzbūvēta 14. gadsimtā. Tad šeit bijis liels kautiņš starp cilvēkiem jeb karš. Krustmāte stāstīja par cilvēkiem vēl to, ka ^V*kādreiz te esot bijis pagrabs. Reiz Jāņu naktī krodzinieks gājis atnest degvīnu no pagraba. Tur uguns gaismā vīrs ieraudzījis meiteni, kas adījusi zeķi, bet viņai līdzās bijuši vairāki apcirkņi, pilni ar koku lapām līdzīgām pelavām. Kad meitene pamanījusi kroģeri ...*”

„Pag, kas ir kroģeris?”

„Tas ir cilvēks, kas citiem cilvēkiem dod kaut kādu šķidrumu, kuru, cilvēkiem īpaši daudz iedzerot, pat mēs dažkārt kļūstam redzami,” paskaidroja Kalli un turpināja: „*nu, vienalga, kad tā meitene ieraudzījusi krodzinieku, viņa aizvedusi vīru pie apcirkņa un likusi pacelt priekšautu. Tad meitene viņa priekšautu piekrāvusi pilnu ar koka lapām un aizliegusi ieskatīties priekšautā, pirms tas nebūs nonācis atpakaļ krogus istabā. Vīrs tomēr paskatījies savā priekšautā, un lapas, kas bijušas pārvērtušās par naudu, šķindot vien izbirušas no priekšauta. Lai kā viņš centies, nevienu*”

gabalu neizdevies atdabūt. Domādams vēl naudu dabūt, krodzinieks devies atpakaļ uz pagrabu. Taču meitenes tur vairs neesot bijis. Naktī vīrs sadzirdējis troksni un čaboņu. Sieva pamācījusi: „Paliēc uguni zem pūra vāka, lai to nevar redzēt, un pielādē bisi ar sudraba lodēm!” Vīrs tā arī izdarījis un sācis sargāt. Izdzirdot troksni, viņš noņēmis pūra vāku no uguns un ieraudzījis sev priekšā vecīti ar pelēku bārdu. „Ba-bah!” vīrs izšāvis, un vecītis pazudis. Tikai zili dūmi nogriezušies, kas arī drīz vien pazuduši. Un viss...”

„Bet slepenā eja?” jautāja Modris.

„Bijusi gan. Ejot zem Emajegi un ārā iznākot lielos biezokņos otrā krastā pie Pehialuses. Es pati neesmu uzdrīkstējusies to doties izpētīt. Stāsta vēl ^{VII}par septiņgalvainu pūķi, kas tur sargājo t ķēniņa meitu. Un, tā kā es nezinu, vai tā ķēniņa meitene nav arī tas cilvēka gars, kas to zeķi ada, es neesmu devusies izpētīt. Runāt man ar viņu nekas nav runājams, un adīt man arī nepatīk. Dažāda pīšana ir daudz aizraujošāka.”

„Klausies, tagad gan ir pēdējais laiks kaut ko ieēst,” sacīja Modris, un Kalli vadīja viņu mazo lidaparātu pa Emajegi-Sūrsō. Visur sārtojās ogas. Dzērveņu bija vesels klājiens! Kalli aizrautīgi devās pie pirmā ciņa un iemeta mutē pilnu ķepu ogu.

„Tas gan bija labi! Dikti skābas, bet garšo labi!” pilnu muti ogām slavēja Kalli, un jautāja: „Vai tu zini, kas tas ir – sarkana gotiņa, astru saitīte?”

„Pati dzērvju oga,” ķircinājās pretim Modris.

Pieēdusi pilnu vēderu, Kalli uzlika ķepiņas uz piebāztā vēdera un apmierināti noteica:

„^{VIII}Kurōmarju oll nii pallo, ajanu vai rihäsäläga kokko.”

„Ko tu teici?” Modris apstulbis pavērās uz Kalli.

„Mana krustmāte stāstīja, ka Dienvidigauņijas pusē cilvēki runājot mazliet citādi. Tas, ko es teicu, nozīmē, ka dzērvju ogu – tās ir tās pašas dzērvenes – purvā ir tik daudz, ka tās var grābt pat ar grābekli.”

„Kalli, vai tu zini, kā no dzērvenēm var iztaisīt konfektes?” ar pilnu muti jautāja Modris.

„Mhmm.”

„Zini, no cilvēkiem vajag paņemt mazliet pūdercukura un svaigas dzērvenes tajā apviļāt. Tas ir brīnumgardi! Es vienreiz esmu tādas ēdis. Ķemeru nacionālajā parkā klaiņojot, kāds bija dažas nometis zemē.”

Emajegi krastā viņi atrada salstošu makšķernieku, kas blakus ugunskuram tikko beidza dzert tēju.

„Skaties, te arī ir cukurs!” priecīgi sauca Kalli.

„Nē, tas ir cilvēks,” iespurdzās Modris.

„Es zinu, kā izskatās cilvēks. Es domāju to balto pulveri viņa glāzītē.”

„Tā baltā, vai?” un Modris ar ķepu norādīja uz kārbu, kas atradās blakus noķertam plaudim.

„Jā, jā,” apstiprināja Kalli.

„Nezinu, vai drīkst ņemt?” šaubījās Modris.

„Glīti jau tas nav,” piekāpās Kalli, taču, jau priecīgāk, piebilda: „Bet atstāsim viņam vietā dažas dzērvenes. Un paņemsim tikai mazliet. Bet kā mēs to cukuru sasmalcināsim?” jautāja Kalli.

„Starp diviem akmeņiem,” Modrim atbilde bija gatava. Pēc tam viņš piezagās tuvāk

makšķerniekam un ar ķepām pagrāba balto pulveri. Viņš aiznesa to aiz krūma, kur, par laimi, atradās pat mazs akmens. Mošķu puika uzbēra pulveri uz akmens, un Kalli to pagaršoja. Viņas seja izstiepās.

„Klau, bet tas taču ir, hmm, kā tie cilvēki saka – sāļš.”

„Varbūt maļot paliks saldāks?” pagaršojis atnesto, Modris neatmeta cerības un mēģināja atstiepto saberzt smalkāku ar otru akmeni. Pēc atkārtotas nogaršošanas mošķīši nolēma, ka tas tomēr nav īstais cukurs.

„Tā laikam gadās, kad kaut ko ņem bez atļaujas,” nosprieda Modris, un Kalli piekrītoši pamāja. „Ak, dosimies labāk tālāk, gan jau atradīsim cukuru citur. Pie tam, mums taču nav savākti ziemas krājumi,” ieteica Kalli.

Aizrāvušies ar malšanu, viņi pat nebija ievērojuši, ka makšķernieks arī bija izdzirdējis dīvaino troksni. Nez kādēļ viņš ātri savāca savas makšķeres, katliņu un telti, un devās projām.

Arī mošķīšu bērni paņēma savu ceļošanas paklāju un devās meklēt dobumainus, vecus kokus, kur noglabāt dzērveņu krājumus. Krātuves viņi apzīmēja ar buramvārdiem, kas citiem neļāva ogas ieraudzīt. Taču, kad Modris un Kalli ar savām mošķīšu acīm uz kādu no šiem kokiem paskatījās, tas izgaismojās. Ziemas krājumi drīz tika salasīti, un tad viņi ceļoja tālāk uz Mēnikunno sūnu purvu.

„Klausies, tagad gan ir pēdējais laiks kaut ko ieēst,” sacīja Modris un Kalli vadīja viņu mazo lidaparātu pa Emajegi-Sūrsō. Visur sārtojās ogas. Dzērveņu bija vesels klājiens! Kalli aizrautīgi devās pie pirmā ciņa un iemeta mutē pilnu ķepu ogu.

Zīmējuma autore Ingrid Tōrra, 8 g.

Mēnikunno purva dusmīgā odze

Pireta Pungas

34

Pāri visam Mēnikunno purvam oktobra saule glāstoši lēja iesārtu gaismu. Beidzās šī īpaši siltā rudens diena. Saulriets kvēloja pilnā spožumā. Kalli un Modris stāvēja purva ezera krastā.

Tikko viņi nolēma savākt sūnas, lai gulvieta būtu patīkamāka, atskanēja skaļa šņākoņa. Abi mošķīšu bērni apstājās. Šņākoņa turpinājās, un viņi pāris metrus tālāk ieraudzīja odzi. Melnajam zigzagam uz muguras lāsojot, viņa dusmojās uz mošķīšiem, kas nonākuši viņai ceļā.

„Klau, ko viņa runā?” čukstot jautāja Kalli.

„Es taču arī nesaprotu. Pat mana vecāmāte, kad viņai mutē neviena zoba nebija, runāja skaidrāk,” atbildēja Modris.

Kalli atkāpās solīti un stāstīja: „Čūskas mums ir lepna un klusa tauta. ^{ix}Senie cilvēki bija, krustmātei dzirdot, stāstījuši, ka tad, kad zibens iesper zemē, tas kļūst par odzi. Tādēļ arī uz odzes muguras ir zigzags, un tās pašas ir lepnas par savu debesu izcelsmi. Vāravas ar viņām labi satiekot. No mošķiem čūskas, diemžēl, baidās. Vissvarīgāko čūsku viņas sauc par čūsku ķēniņu.

Apmēram tāpat, kā mums ir Visvecākais Mošķis vai kaut kā tā. Dažkārt esmu dzirdējusi, ka cilvēki runā, ka tas Čūsku ķēniņš esot vislielākais, un viņam esot pat kronis galvā. Rudeņos, kad čūskas dodas pārziemot zem kāda ciņa saknēm, viņas savācas kopā, jo kopā ziemā laikam ir mazliet siltāk. Kad čūska iekož, ar mums nekas nenotiek, bet cilvēkiem dažkārt paliek diezgan slikti. Cilvēki allaž ir mēģinājuši saprast, ko čūskas runā. Man reiz stāstīja, ka šeit tuvumā, Navi pusē, starp cilvēkiem klīst šādi čūsku vārdi:

^x „Brī, brā, briesmas

sīc, šņāc, lokoties,

šņāc tu, purva dūņas.

Lupata, šņore,

grēks tev, akmens sakne.

Irr, err, nemirsti.

Tōhu, spoka drupas.

Ceļš negants, purvs akls,

Bēdz, mata, zem siekstas.

Vecā čūska, čūsku dzimta,

raiba cirta, grēka ligzda.

Mūs nāca Jēzus glābt,

kouri kaulus dauzīt.

Hiss, hess, iznīkstī.

Iebāz galvu, savāc kļūdas,

atstāj tautu mierā.

Āmen."

„Mums Latvijā arī ir daudz dažādu čūsku vārdu. Piemēram: „Striķi, pinekli, nost no kājām!” vai „Čučī, guli, kulainīte, bez kājiņu midzenī!” Interesanti, kam šie čūsku vārdi vajadzīgi?” brīnījās Modris.

„Senie ļaudis tos izmantoja, šādus vārdus cilvēki skaitīja gan pret čūskām, gan pret čūsku kodumiem. Stāsta, ka agrāk čūsku esot bijis daudz vairāk. ^{XI}*Dzirdēju, kā viens cilvēks stāsta otram, ka tad, kad viņš bijis mazs, viņiem esot bijis Verumā jāiziet caur kādu mazu purvu, tad tur esot bijis tik daudz odžu, ka krustmāte gājusi ar nūju pa priekšu un dzinusi čūskas prom. Citādi cauri purvam nebūtu tikuši.* Ogotāji un vienkārši pa purvu staigātāji čūskas bieži nepamana. Dažkārt pat tām uzkāpj! To gan neviena dzīva dvēsele nepacieš, kur nu vēl čūskas. Tomēr vispirms viņas, kaut ko stāstīdamas, cenšas cilvēkus brīdināt. Cilvēki viņu runāšanu sauc par šņākšanu.”

„Dabā esot, jāprot klausīties un skatīties, tad ne no kā nav jābaidās. Bet es īsti nesaprotu, kādēļ tā vēl šeit purvā klīst un nav devusies gulēt?” taujāja Modris.

„Saule vēl mazliet spīd. Rudens ir bijis garš, un šodien bija ļoti silts. Varbūt čūska tieši tagad meklēja patvērumu,” sacīja Kalli.

„Bet vai tu zini, kā šis purvs ieguvis savu nosaukumu?” turpināja pētīt Modris.

„Krustmāte stāstīja, ka no ^{XII}*vīra, kas šeit purva salā dzīvojis, un kam bijis šāds vārds.* No viņa laikam.”

„Un kā viņš izskatījies?”

„Sapnī redzēsi. Es tev parādīšu,” sacīja Kalli un ietinās ceļošanas paklājā, tā dodot zīmi, ka šodienas stāsti ir izstāstīti.

„Vissvarīgāko čūsku viņas sauc par čūsku ķēniņu. Apmēram tāpat, kā mums ir visvecākais Mošķis vai kaut kā tā.”

Zīmējuma autore Elisabeth Kaldvee, 9 g.

Peles bēdas un Mēlva sūnu purvs

Pireta Pungas

40

Kalli un Modris bija Mēnikunno purvā pavadījuši vairākas nedēļas – dēļu laipas bija jau vairākas reizes šurpu turpu izstaigātas. Ar ceļošanas paklājiņa palīdzību viņi bija nonākuši arī tajās purva daļās, kur cilvēki parasti nestaigāja. Zinātkāres pilnās Modra acis jau sen meklēja ko jaunu un aizraujošu. Tā viņi nonāca pie lēmuma apskatīt apkārtni.

„Bet kur mēs dosimies?” uzdeva jautājumu Kalli.

„Iesim tur, kur vējš pūtīs,” ieteica Modris.

Kalli meklējoši raudzījās apkārt, bet neviens zariņš nekustējās.

„Vai esi drošs, ka mēs abi vienādi saprotam vārdu „vējš”?”

„Patiešām. Nav neko vējains,” piekrita Modris. „Ļausim tad stūrei pašai vadīt.”

Viņi uzrāpās uz paklāja un iedomājās trīs labas slepenās vēlēšanās. Paklājīņš gan pacēlās, taču neko tālu neaizlidoja. Piezemējās atkal pie ceļotāju būdiņas. Mošķīši kā bez padoma apsēdās uz paklāja un perināja jaunus plānus. Viņu apspriedi iztraucēja divi cilvēki, vīrietis un sieviete, kas pie būdiņas sāka meklēt kokus un gatavojās nakšņošanai.

Bez viņiem tur skraidīja arī dzeltenkakla klaidoņpele, kas meklēja barību, siltumu vai arī abus divus. Arī cilvēki bija ievērojuši šī mazā darboņa rosīšanos un kādu laiku stāvēja nekustīgi uz

vietas. Pelēns aizvien vairāk tuvojās cilvēkiem. Kādā brīdī viņš nespēja pretoties kārdinājumam un uzrāpās uz vīrieša zābaka purna. Apsēdās, iekārtojās, aplika sev apkārt asti un drebēja. Skats bija tik jokains, ka cilvēki smējās par peles bēdu un trako drosmi. Kādu laiku viņi ļāva pelei sildīties, taču tad, pēc vīrieša pirkstu pakustēšanās zābakā, pelēns nolēca no zābaka purna un paskrēja zem priedes saknes.

„Nabadziņš!” aizkustinājumā iesaucās Kalli. „Man kabatā ir maldugunis, ielikšu pelēnu uz brīdi pie tām apsildīties. Zini, dosimies uz Mēlva sūnu purvu un paņemsim viņu līdz!” Kalli vienlaicīgi izteica vairākas idejas.

„Vai ta' Mēlva purvā ir siltāks? Tas purvs ir vairāk ziemeļos, ja nemaldos. Pie tam, mēģini vispirms noskaidrot, vai peļuks pats grib doties mums līdz. Viņa mājas taču ir šeit, un viņš nebraidīs apkārt tā, kā tu.”

Kalli mēģināja kaut ko nopīkstēt pelēna slēptuves virzienā, un zvēriņš uzreiz iznāca laukā. Kad Kalli paplela sava sarafāna kabatiņu, pele tur uzreiz ieleca un malduguņu vidū jutās labi.

„Mēlva ezerkrastā ir dažas tūrisma sētas. Varēsim viņu kādā siltā mājā iesūtīt, kur nav ne kaķu, ne suņu, ne arī tādu cilvēku, kas baidās no pelēm,” Kalli tik dedzīgi skaidroja, ka Modris piekrita. Pēc tam viņi lidoja no Mēnikunno mazliet atpakaļ, uz Mēlva purvu, atstājot cilvēkus apspriežam peles pēkšņo pazušānu.

Mošķu bērni nolaidās Mēlva ezera krastā. Tuvumā bija kārtējā cilvēku celtā būdiņa ekskursantiem, un gar ezera krastu vijās pastaigu taka. Tajā brīdī, kad viņi tur nolaidās, pa taku pastaigājās vientuļš briedis. Mošķīšu tuvums briedi nelikās traucējam.

„Ak, skaties!” iesaucās Modris un ar ķepu pamāja ezera virzienā. „Akmeņi sūnu purva ezerā? Kā tas ir iespējams?” puisis apmulsis taujāja, bet vienlaicīgi jau rāpās augšā tuvākajā akmenī.

„Ledus atstūma,” skaidroja Kalli. „Vecā Kalli to, protams, neredzēja, jo tas bija tik sen. Taču, tāpat kā daudzi citi purvi, arī šis ir radies pēc ledus laikmeta, kad ledus kušanas ūdens dēļ radušies ezeri sāka palēnām aizaugt,” paskaidroja Kalli.

„Un šos akmeņus uz šejieni atstūma ledus?” jautāja Modris.

„Tā gan, jā.”

Tā kā ārā jau krēsloja, mošķīši nolēma iekārtot guļvietu. Atsevišķu migu izveidoja arī pelei, kas juta, ka atradusi patvērumu, un sāka ziemai savākt pēdējās brūklenes, kas auga šur tur Mēlva ezera krasta tuvumā, gandrīz mežmalā. Mošķīši viņai palīdzēja.

„Bet vai tu par Mēlva pusi nezini kādu stāstu?” Modris izrādīja zinātkāri, kad viņi nākošajā rītā gar ezera krastu devās uz sūnu purva pusi. Peli viņi atstāja darbojoties savā nodabā.

„Es neesmu diez ko droša, vai tas ir par Mēlva sūnu purvu, taču šeit tuvumā, Ahja pusē, esot bijusi kāda meitene, kuras vectēvs zināja stāstīt šādu stāstu: ^{XIII} *esot dzīvojuši kāda ģimene, kurai esot bijusi meita, vārdā Erna. Reiz Erna kopā ar kalpa meitu esot devusies lasīt dzērvenes, Taču ogu mežs esot bijis ļoti tālu. Tikko Erna nonākusi purvā, viņas nokļuvušas pie kādas egles, kam blakus bijusi liela bedre. Viņas piegājušas tuvāk bedrei un ieskatījušās tajā. Pēc ogošanas Erna devusies mājās un pastāstījusi par lielo bedri gan tēvam, gan kalpam Ennam. Uz to Ernas tēvs esot zinājis stāstīt, ka bedres tuvumā esot dzīvojuši briesmīgi cilvēki, kas esot savilkuši dažādu mantu no visādām vietām. Un, kad tēvs kopā ar kalpu Ennu aizgājuši tās bedres tuvumā, viņi tur atraduši*

daudz zelta un kara lietu.”

„Interesanti, kur tā bedre īsti ir?”

„Dosimies rīt to meklēt?” Kalli izteica priekšlikumu.

„Ak, tas būtu lieliski! Taču, Kalli, vai tu nepalīdzētu arī man šādu ceļošanas paklājiņu nopīt – divatā uz viena paklājiņa ir mazliet pašauri. Es gribētu pirms gada vistumšākā laika apmeklēt vecākus Latvijā un pie reizes aizvest viņiem mazliet dzērveņu,” Modris lūdza palīdzību.

Kalli piekrita. Nākošajā dienā pirms zelta bedres meklēšanas viņi sāka lasīt dzērveņu mētras, lai nopītu Modrim ceļošanas paklājiņu. Liekot kasandru par stūri, Modris gan izteica priekšlikumu, ka pārmaiņas dēļ kā stūri varētu izmantot purva vaivariņu, bet Kalli iebilda, ka no tā varētu mazliet ciest ceļošanas paklājiņa lidošanas īpašības.

Par savu jauno ceļošanas paklājiņu Modris bija neizmērojami pateicīgs. Viņi aizlidoja pie Pado ezera, apmeklēja vēl dažus mazākus ezeriņus, un tad Modris paziņoja, ka ir laiks pārtraukt kopīgo ceļojumu un aizbraukt mājās. Mošķu bērni atvadījās un norunāja drīzumā atkal satīties.

Pelēns aizvien vairāk tuvojās cilvēkiem. Kādā brīdī viņš nespēja pretoties kārdinājumam un uzrāpās uz vīrieša zābaka purna. Apsēdās, iekārtojās, aplika sev apkārt asti un drebēja.

Zīmējuma autore Eliise Raudmets, 7 g.

Kalli klepus lēkmes un maldīšanās stāsts Luhasō

Pireta Pungas

Aukstums gulētājai ieknieba gan šeit, gan tur. Bija janvāra vidus. Purvā varēja manīt tikai dzīvnieku pēdas. Pa retam sniegā bija vērojamas arī divas garas svītras, kas iezīmēja kāda slēpotāja ceļu. Kalli, sarāvusies kamolā, viena gaidīja pie cilvēku būdiņas ekskursantiem, vai kāds neparādīsies. Viņa visādi centās siltāk iekārtoties ceļošanas paklājiņā. Taču tas neizdevās. Kalli klepoja. Un stipri. Purva mošķīši nekad neapsaldējas no zemas gaisa temperatūras, bet gan no tā, ka sirdij paliek auksti. Par viņiem vajag domāt un ar viņiem runāties. Taču Modris bija uz brīdi devies uz Latviju apraudzīt vecākus, vai viņiem ar ziemas krājumiem viss ir kārtībā, un Kalli jutās vientuļa. Tomēr Modris bija atstājis Kalli vienu divžuburu zaru. Kad raizes bija pārāk lielas, Kalli, turot to uz dienvidiem un saspringti tajā skatoties, varēja sazināties ar draugu. Starp diviem zara žuburiem tad parādījās Modra tēls. Otrs zariņš atkal sāka dūkt Modra kabatā. Kad mošķu puika zariņu izņēma no kabatas, viņi varēja redzēt viens otra seju un parunāties. Nu, tas ir apmēram kā mobilais tālrunis – tikai no dabiska materiāla un bez ikmēneša maksas. Vajadzēja tikai ar īpašām ilgām domāt par to mošķīti, ar kuru gribējās parunāties. Zariņš Modra kabatā sāka dūkt. Viņš izvilka zaru no kabatas un, skatoties pret gaismu, starp zara

žuburiem ieraudzīja Kalli skumīgo seju.

„Nu, kā iet?” priedīgi jautāja Modris.

„Ēēē, principā labi,” vājā balsī atbildēja Kalli un noklepojās.

„Klepo?” konstatēja Modris.

„Jā. Ķepas ir piekusušas un spalva nāk nost. Un ceļošanas paklājiņam ir atdalījušās dzērvēnes – pļukš un pļukš - iekrīt sniegā,” sūdzējās meitene.

„Ek, jau tikai klausoties tevī, uznāk izmisums,” Modris pakratīja galvu.

„Kas uznāk?” Kalli pārjautāja skaļākā balsī.

„Nu, tas pats, ko tu aprakstīji, ka viss ir slikti un krīt.”

Uz to Kalli apmulsusi palūkojās uz zaru, tomēr kautrīgi atbildēja: „Ē, vēders man gan ir kārtībā.”

„Nē, nē, ne jau vēders, bet viss,” Modris sāka smieties. „Bet lai paliek. Klausies, labāk satiksimies uz Igaunijas - Latvijas robežas. Es atnākšu tev pretim un tad iesim tālāk kopā. Kur tu patiesībā šobrīd atrodieš?”

„Šeit ir pastaigu taka un Mustjerves ezers, un uz purva salas ir uzbūvēta cilvēku būdiņa ekskursantiem. Dažkārt šurp atnāk cilvēki. Viņi šeit neko gan nedara, vienkārši ir. Sēž, runā un guļ. Dažkārt šurp nāk arī tādi cilvēki, kas savas pakalējās ķepas sit pret lietām. Es gan nezinu, kādēļ viņi tā dara ... apčī!”

Modris izmantoja gadījumu un iejaucās Kalli aprakstā: „Vai tu varētu koncentrēties uz savas atrašanās vietas precīzāku aprakstu?”

Kalli mazliet izšņauca degunu un pēc kādas pārdomu pauzes turpināja: „Hmm, šeit tuvumā,

piemēram, ir viena upe, kur, pēc mammas vārdiem, pirms pārdesmit cilvēku gadiem ir atrastas upespērlenes.”

„Vienīgā upe, kur vismaz agrāk varēja atrast upes pērlenes, ir Pērļupe,” domāja Modris: „Klau, tur tuvumā laikam ir Luhasō?”

„Tieši tā,” nopriecājās Kalli un atkal nošķaudījās: „Tu pateici pilnīgi pareizi. Tieši Luhasō es arī esmu. Patiesībā to sauc arī par Kellamee, latviski Pulksteņkalna sūnu purvu. Bet es ar savu ceļošanas paklāju braukšu mazliet uz dienvidrietumiem un satiksimies Paganamā – Velna zemē – tur ir skatu tornis. Es centīšos nolaisties tieši uz torņa. No turienes paveras labs skats. Lai gan tagad jau paliek tumšs. Es vienu nakti nosnaudīšos vēl tepat Luhasō.”

„Tu nebaidies?” noprasiņa Modris.

„Ja arī baidos, tad tikai no nikniem cilvēkiem vai skumjām domām. Bet, tā kā to vairs nav, tad līdz nākošajai gaismai izturēšu,” Kalli bija lietišķa.

„Labi,” uzslavēja Modris: „Pie tam, man šķiet, ka tu vairs neklepo, tikai šķaudi.”

„Jā. Tā ir laba zīme. Tad līdz nākošajai gaismai,” un Kalli pamāja ar zariņu, it kā nokratītu termometrā esošo dzīvsudrabu atpakaļ tā ligzdā. Modra seja pazuda no žuburiem, un Kalli zaru ielika sava sarafāna kabatā. Pēkšņi viņa izdzirda balsis. Divas vecākas sievietes virzījās uz māju pusi ar laternām rokā. Kalli acis priekā iemirdzējās, un viņa priecīgi izšķaudīja pēdējās skumju paliekas no sevis, kas kā mirdzošas pārslas papildināja sniega paklāju. Saausoties viņa dzirdēja, kā viena sieviete stāsta šādu stāstu: „^{XIV}Dzīvoju Rammuka ciemā, no kurienes ir pusverste līdz Latvijas robežai. Šeit apkārt ir daudz purvu. Kad gāju sākumskolā, ar tanti reiz gājām uz Pikesāre

purvu dzērvenes lasīt. Guvums bija itin labs. Grozi bija pilni un sākām doties uz māju pusi. Tante teica, ka šeit ir viens grāvis, ko izracis Sāva. Pār to jāpāriet un būsīm uz māju ceļa. Sākumā strīdējos pretim, kas gan tas par izraktu lielu grāvi. Izskatās drīzāk pēc Latvijas robežas. Tante man neļāva i' ne teikumu pabeigt, tik gudri spriedelēja, ka es šos purvus nepazīstu. Paklausīju un rāpos pāri tam lielajam grāvim. Tālāk bija tikai purvs un purvs, un gala nekur neredzēja. Tad tante pati arī nobijās. Sacīja, kas gan tas esot par velna purvu. Man bija tāda pati doma. Kūņojāmies pa purvu, bet izejas nekur neredzēja. Ogas es vairs panest nevarēju un izbēru tās uz kāda ciņa. Vilkos ar tukšu grozu aiz tantes. Pēc lielas maldīšanās kaut kur tālumā dzirdējām govi maujam. To izdzirdot, mēs ļoti nopriecājāmies un devāmies skaņas virzienā. Pēc kāda laika dzirdējām arī suņa rejas. Tantei nebija skaidrs, kur atrodamies. Māju durvis bija zilas, un logi ar aizvirtņiem. Tad zālienā ieraudzījām arī cilvēkus, bet no viņu teiktā neviena vārda nesapratām. Bija skaidrs, ka esam Latvijā. Domājām, kas nu būs – neprotam ne ceļu uz mājām pajautāt, ne paskaidrot, kādēļ esam šeit. Dažus vārdus krieviski pratu, bet maz. Tante atkal neprata neviena vārda ne latviski, ne krieviski. Tur bijām lielā nelaimē. Pusstundu burbulējām krieviski, bet galvenie palīgi, protams, bija rokas. Kad ilgu laiku bijām kā mēmie runājušies, viens vecāks vīrs atsperratiem piejūdz zirgu un aizveda mūs mājās, jo līdz tam bija savas septiņas verstis, un mēs vairs nespējām iet. Latviešiem par palīdzību bijām ļoti pateicīgas.”

„Labi, ka tie cilvēki tomēr nonāca mājās. Cerams, viņi tagad zina, kur ir,” pie sevis nodomāja Kalli un kopā ar sievām ieslīdēja būdā. Atspiežoties pret krāsni, kas pēc ilga laika sāka pat mazliet siltuma dot, viņa divu sieviešu svešajā valodā skanošo sarunu pavadībā iesnaudās.

Pēkšņi viņa izdzirda balsis. Divas vecākas sievietes virzījās uz māju pusi ar laternām rokās.

Zīmējuma autore Anastasja Andrejeva, 8 g.

Pihles teikas Teringi sūnu purvā

Pireta Pungas

Kad Kalli, gaismai austot, pamodās, debesis bija mākoņainas un pūta stiprs vējš. Sievas vēl gulēja. No durvju šķirbas telpā ieplūda aukstums. Kalli uzrāpās uz galda. Uz tā bija sašūtas savādas, koka lapām līdzīgas, loksnes, uz kurām bija dīvaini ķeburi. Ko tas nozīmēja, Kalli nezināja. Taču viņai radās liela vēlēšanās arī pašai tur atstāt savas zīmes. Ieraugot uz galda svešādu trauku, kurā spīdēja kaut kas sarkans, Kalli iebāza tajā savu ķepiņu un pēc tam lika to tieši mutē. Tas, ko viņa nogaršoja, bija ļoti labs dzērveņu ievārijums. Kalli našķējās vēl un vēl. Aiz lielas apmierinātības dungojot, viņa sievām atstāja pusi no burkas sākotnējā satura un blakus cilvēku kricelējumiem atstāja divus sarkanus ķepu nospiedumus. „Lai tās sievas pamin,” viņa viltīgi nodomāja un, saņemot visus spēkus, atspieda durvis, tā, ka sievas izbijušās pamodās no durvju čīkstoņas. Kalli savukārt, iedomājoties trīs labas vēlēšanās un cīnoties ar vēju, lidoja uz Paganamā. Kad Kalli tuvojās skatu tornim, jau iztālēm varēja ieraudzīt Modra pinkaino, zaļo galvu. Taču

paklāju vējš dzina šurpu - turpu un nolaišanās bija neiespējama. Ar pēdējiem spēkiem purva mošķu skuķe izpūta sniegpārslas, un tās izveidoja gaistošu vēsti: „Lidošu tālāk uz Teringi sūnu purvu.”

„Teringi sūnu purvs,” Modris burtoja purva mošķu alfabētu. „Svētais spalvainais purva mošķi! Kur tas vēl atrodas? Vai ne, un kādēļ doties taisni, ja var ar līkumu...,” viņš piebilda, pie sevis ņurdot.

Tajā pašā brīdī viņš ieraudzīja izgaismotus punktiņus, kas, neraugoties uz vēju, savu atrašanās vietu nemainīja. No tā Modris secināja, ka Kalli iesaka lidot viņai pakāļ. Modris, ilgi nedomājot, noslaucīja no sava ceļošanas paklājiņa sniegu un steidzās Kalli pakāļ pa viņas iezīmēto ceļu.

Pēc ilgāka laika viņš beidzot nolaidās sniega piedzītā stāvlaukumā. Kalli diezgan apdullusi sēdēja uz sola un runājās ar laipna izskata garmatainu meiteni. Meitenes matos bija daudz plēves slokšņu, skārda gabalu, dzijas un auduma gabalu. Kādēļ tās tur bija, Modris nezināja. Tā kā viņš nekad savu viedokli par kādu neveidoja, balstoties tikai uz viņa izskatu, Modris paņēma savu ceļošanas paklājiņu padusē un steidzās pie Kalli un viņas sarunu biedrenes.

„Kādēļ gan tu vienu no trim vēlmēm neizmantoji mierīga vēja izveidošanai?” jautāja Modris, vienlaicīgi apskaujot Kalli gan nomierināšanai, gan apsveicināšanai.

„Es nebiju pārliecināta, vai tā ir laba vēlēšanās,” meitene kautrīgi atbildēja un juta, kā Modra apskāviens atjauno ceļojuma laikā zaudēto enerģiju.

„Bet ar ko gan tu iezīmēji ceļu un kā tu vispār noturējies uz paklājiņa? Man bija ko nopulēties, lai tiktu galā,” Modris turpināja taujāt.

„Manā kabatā taču dzīvo dažas maldugunis. Tās, ar kurām arī peli sasilīju. Tagad lielāko daļu no

tām izmantoju, taču gan jau ar laiku radīsies vēl. Vienmēr ir labi, ja dažas maldugunis kabatā vēderu apsilda. Citādi sniegā paliktu auksti un sarafāns kļūtu mitrs. Lielākā daļa maldugunu dzīvo purvos un savam priekam maldina jaunos cilvēkus.”

„Tas gan bija viltīgi – par maniem ceļrāžiem izmantot maldinātājus. Brīnums, kā es uz Rīgu neaizbraucu,” nosmīnēja Modris.

„Bet tu taču neesi cilvēks, un viņas jau patiesībā nemaz nav tik sliktas. Viņām vienkārši patīk spēlēties,” Kalli attaisnoja maldugunu piedzīvojumiem bagāto dzīvesveidu. „Bet, rau, šī ir Pihle. No garu pasaules. Cilvēki viņu redz tikai kā pīlādzi.”

„Labdien, es esmu Modris,” purva mošķu puisis iepazīstināja ar sevi. Pihle viņam laipni atsmaidīja pretim.

„Kā tu šeit nonāci?” interesējās Modris un iekārtojās blakus meitenēm uz sola. Pihle atbildot izstāstīja savu stāstu:

„^{xv}Kā cilvēks es šeit dzīvoju pirms vairākiem simtiem gadu. Pavisam maza paliku bārenēs. Ar ciema ļaudīm īpaši nesazinājos un lielāko daļu laika pavadīju purvā. Arī rotaļājos pārsvarā ar putniem un dzīvniekiem. Apģērbs bija vien skrandas, kas tik tikko sniedza siltumu. Es tik ļoti ilgojos uzvilkt ko skaistu un siltu! Reiz pie manis atnāca kāds labs gars, kas sacīja, ka par dzīvnieku un putnu kopšanu piepildīs manu vēlēšanos. Viņš teica šādus vārdus: „Gribu tev palīdzēt, lai tev nekad nav jājūt pazemojums un jākaunas par savu apģērbu. Es pārvērtīšu tevi pīlādzī, kas paliks šeit purva malā, tavu draugu tuvumā.” Tagad cilvēkiem esmu redzama pavasaros baltā ziedu rudenos sarkanā ogu tērpā. Šeit tuvumā mans stāsts ir pierakstīts cilvēku valodā. Tā kā tur ir teikts,

ka cilvēki manu matu izrotāšanai var papildus iesiet lentas, es izskatos šādi.”

„Vai tev ar tām nav neērti?” Kalli jautājums bija tiešs.

„Daļa šo rotājumu man ļoti patīk – īpaši zīda lentes, kas man liek justies skaistai. Taču, tā kā tekstā ir teikts, ka pēc lentes piesiešanas var piepildīties sējēja slepenā vēlēšanās, daži cilvēki, drīzāk cenšoties tikt vajā no atkritumiem, man ir piesējuši gan plēves maisiņus, gan citādas drizas, kas dara sāpes. Arī pašlaik tās karājas, taču es pati nevaru no tām atbrīvoties.”

„Bet mēs taču varam tev palīdzēt! Vai ne, Kalli?” dedzīgi jautāja Modris.

Kalli par atbildi pamāja, un ar ķepiņām viņi atraisīja visas plēves, skārda sloksnes un citas tikpat nepiemērotas lietas. Lielākajai daļai drazu viņi pat nezināja pielietojumu. Vienlaicīgi viņi palaida vaļīgākus dzijas dzīparus un lentas, kas bija pārāk cieši piesietas. Kad viņi vēl arī nogludināja Pihles matus, viņa izskatījās patiesi skaista. Taču savāktās drizas un tās vēlmes, kuras cilvēki gribēja pārāk vienkārši piepildīt, mošķu bērni iemeta atkritumu kastē. Pēc tam viņi nolēma mazliet pastaigāt pa purvu. Pihle apsolīja viņus aizvest pie laukakmens un parādīt Teringi sūnu purva vislielāko akaci. Viņi apmeklēja arī slieteni, kuru bija izgatavojuši cilvēki, un kur mošķīšu bērni varēja ērti atpūsties pirms nākošajiem piedzīvojumiem.

„Diez, no kurienes šāds nosaukums – Teringi?” taujāja Modris, kamēr viņi trijatā klīda pa purvu. „Tāpat kā daždien ar nosaukumiem, arī par Teringi nosaukuma rašanos ir vairāki stāsti. Daži ir tikai tagad izdomāti. Taču visizplatītākais stāsts cilvēku vidū laikam ir tas, kurā teikts: ^{XVI} *Teringi purvs savu nosaukumu ieguvis pēc kādas sētas. Sētas tuvumā, dienvidu puses paugurainajos tīrumos, varēja iegūt vislabāko ražu. Laikam jau no šī vārda – „tera”, kas igauniski nozīmē „grauds”, – radās gan sētas, gan purva nosaukums,*“ paskaidroja Pihle.

Kalli un Modris viesmīlīgās saimnieces aprūpē uzturējās vairākas nedēļas. Viņi klaiņoja gar akačiem, meklēja cilvēku pēdas purva salā un no ozola blukšiem izgatavotos kādreizējos slepenos ceļus. Kad tauku zīlītes jau aizvien vilinošāk sāka saukt „Sitsikleit-sitsikleit”, latviski - „zīda kleita – zīda kleita”, abi mošķu bērni saprata, ka ir laiks doties tālāk. Pihle ieteica viņiem doties uz Sōmā – Purvu zemi, un Kalli ar Modri arī turpināja savu ceļojumu ieteiktajā virzienā.

Nost ar medībām bedrēs!

Sameklējiet vārdu mīklā vārdus, kas atrodami tabulā latviešu un igauņu valodās.

Pareizā atbilde ir vārds, kas ir atrodams tabulā, bet nav sameklējams vārdu mīklā.

Igauniski	Latviski
mārgala	mitrājs
soo	purvs
jõgi	upe
turbasammal	sfagni
tupp-villpea	spilves
huulhein	rasenes
hanevits	ārkausa kasandra
jõhvikas	purva dzērvene
küüvits	andromeda
mänd	priede
murakas	lācene
tarn	grīšļi

i	p	b	m	u	p	e	f	g	j
n	o	a	i	ä	u	a	r	z	õ
g	l	ā	t	a	r	n	f	ē	h
a	i	r	r	š	v	g	s	r	v
f	j	k	ā	i	s	t	a	m	i
s	l	a	j	õ	g	i	k	l	k
o	a	u	s	ļ	r	l	a	õ	a
o	p	s	i	k	ī	ā	r	p	s
t	u	a	m	ü	š	c	u	u	ö
u	a	k	y	ü	ļ	e	m	r	k
r	n	a	c	v	i	n	ä	v	p
b	d	s	t	i	v	e	n	a	h
a	r	a	j	t	e	d	d	d	o
s	o	n	õ	s	r	e	t	z	i
a	m	d	a	p	ē	i	g	ē	s
m	e	r	s	b	f	r	o	r	o
m	d	a	e	i	z	p	m	v	k
a	a	r	s	p	i	l	v	e	s
l	h	u	u	l	h	e	i	n	i
a	l	a	r	a	s	e	n	e	s

...un ar ķepiņām viņi atraisīja visas plēves, skārda sloksnes un citas tikpat nepiemērotas lietas. Lielākajai daļai dražu viņi pat nezināja pielietojumu. Vienlaicīgi viņi palaida vajīgākus dzijas dzīparus un lentas, kas bija pārāk cieši piesietas.

Zīmējuma autors Elert Karask, 7 g.

Ceļojot ar smaiļotājiem pa Sōmā

Pireta Pungas

Kad Kalli un Modris Teringi purvā sagatavoja lidošanai savus ceļošanas paklājiņus, uz ziemeļpusi devās arī zosis, jo bija atnācis pavasaris. Mošķīši viņām sekoja, jo putnu aizvējā lidot bija ērti. Zosu gāģināšana gan izraisīja dīvainu satraukumu, kuru papildināja arī saule, kas ar katru dienu mazliet ilgāk mirdzēja debesu velvē.

Nonākot Sōmā, mošķu bērnu skats sastapa tikai lielus purvus, kas sniedzās pat aiz saskatāmā robežām. Šur tur upe bija izlauziesies no krastiem, un ūdens appludināja vienmērīgi zaļo sūnu paklāju un ieskāva arī koku birzis purva salās. Drīzumā viņi ievēroja ceļotājus, kas ar smailītēm laidās leju pa straumi. Modris saskatījās ar Kalli, un drīz vien viņi bija nolaidušies uz divām smailītēm.

„Oho, ir sācijas piektais gadalaiks,” apmierināti paziņoja Kalli un iekārtojās ērtāk, lai noklausītos smaiļotāju sarunu.

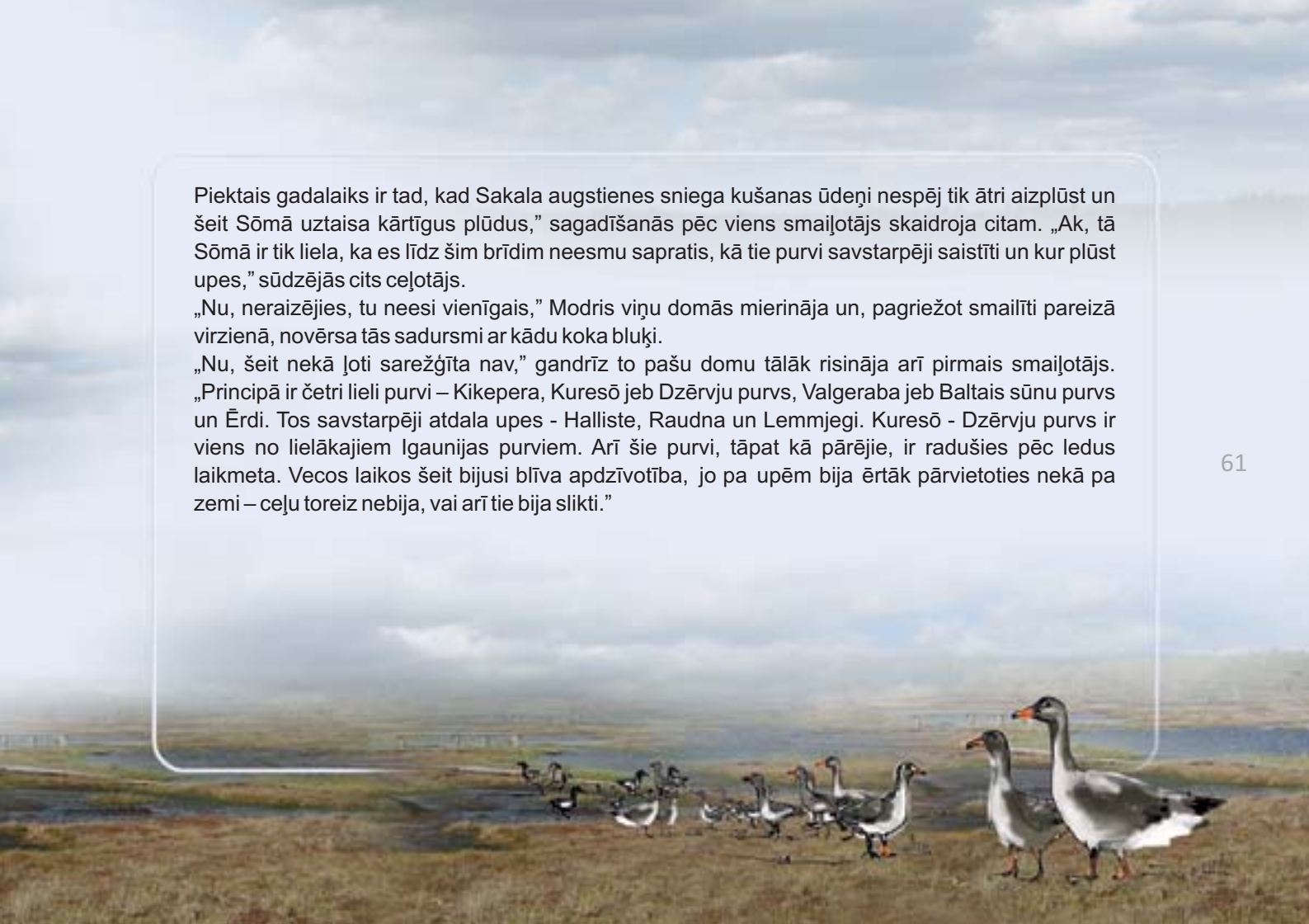
„Cilvēki taču skaita četrus gadalaikus?” Modris uzreiz jautāja Kalli. Kalli savukārt uzlika ķepiņu uz mutes un ieteica ieklausīties ceļiniekos.

Piektais gadalaiks ir tad, kad Sakala augstienes sniega kušanas ūdeņi nespēj tik ātri aizplūst un šeit Sōmā uztaisa kārtīgus plūdus,” sagadīšanās pēc viens smaiļotājs skaidroja citam. „Ak, tā Sōmā ir tik liela, ka es līdz šim brīdim neesmu sapratis, kā tie purvi savstarpēji saistīti un kur plūst upes,” sūdzējās cits ceļotājs.

„Nu, neraizējies, tu neesi vienīgais,” Modris viņu domās mierināja un, pagriežot smailīti pareizā virzienā, novērsa tās sadursmi ar kādu koka bluķi.

„Nu, šeit nekā ļoti sarežģīta nav,” gandrīz to pašu domu tālāk risināja arī pirmais smaiļotājs. „Principā ir četri lieli purvi – Kikepera, Kuresō jeb Dzērvju purvs, Valgeraba jeb Baltais sūnu purvs un Ērdi. Tos savstarpēji atdala upes - Halliste, Raudna un Lemmjegi. Kuresō - Dzērvju purvs ir viens no lielākajiem Igaunijas purviem. Arī šie purvi, tāpat kā pārējie, ir radušies pēc ledus laikmeta. Vecos laikos šeit bijusi blīva apdzīvotība, jo pa upēm bija ērtāk pārvietoties nekā pa zemi – ceļu toreiz nebija, vai arī tie bija slikti.”

Mošķu bērni ar bezmaksas transportu pārvietojās pa Halliste upi uz leju. Pa kreisi no viņiem palika lielais Kikepera purvs. Kalli un Modris ar ceļošanas paklājiņiem pārlidoja purvu, lai ievāktu dažus makstainās spilves ziedus, ar kuriem bija jautri pakutināt smaiļotājus. Kalli šie ziedi ļoti patika. Vasaras baltās, makstainās spilves bieži maldīgi uzskata par ziediem, bet patiesībā tie jau ir augļi. Nerātnajiem mošķīšiem prieku sagādāja laivotāju kutināšana ar spilvēm. Vienā smalkākā ceļiniekā divainā kņudoņa jau izraisīja domas par blusām. Un pamēģini sevi droši pakasīt, kad katra nopietnāka kustība vai piecelšanās var izraisīt saslapināšanos!

Mošķīšiem ķiķinot, ekskursijas vadītājs stāstīja:

„Šeit, Kikepera purvā, būtu jābūt „^{xvii}*lielam akmenim, ko cilvēki sauc par Kaarlikivi – Kārļa akmeni. Stāsta, ka reiz senatnē tas esot nolādēts - ik pēc 50 gadiem pie tā kādam ir sevi jānogalina. Reiz, pirms simt gadiem, kāds virsnieks esot sev tur dzīvību atņēmis un no tā laika viņš spokojojies tajā vietā melna zirga mugurā.*”

„Vai tu kaut ko par to būtni zini?” Modris taujāja Kalli.

„Patiesībā es reiz patiešām redzēju šajā pusē jātnieku melnā zirgā. Vismaz galva viņam bija. Esmu dažas reizes šeit pāri ceļojusi, taču cilvēkus pavasara laikā neesmu diez ko sastapusi. Varbūt viņi pavasaros nedrīkst šeit nākt, jo traucē putniem un dzīvniekiem?” sprieda Kalli.

Taču smaiļotāji turpināja sarunu, un ekskursijas vadītājs pastāstīja kādu lielisku stāstu par Vireksāri. Viņš stāstīja, ka Vireksāre ir mazs ciems, kas ir uz ziemeļiem no Kikepera purva.

^{xviii}*Pagājušā gadsimta sākumā Tori muižas apkārtnē bija daudz valstij piederošas zemes, kuru varēja izdalīt zemniekiem. Ikvienam, kas vēlējās izveidot sētu, varēja sev pa prātam izvēlēties zemi. Tanikoha Jiri (dzim. 1794) sākumā plānoja sētu izveidot pie Kesna straucha, bet, tā kā tur ļoti bieži bija redzams niknais Torilāne Tenns, viņš izvēlējās tālāku vietu, Vireksārē.*

Vispirms viņš zemē izraka dziļu bedri, izoderēja to ar egles zariem, bedres dibenā ielika salmus, iecēla tur mazos bērnus, lai vilki netiek klāt, un iedeva tiem rotaļām klēpi čiekuru. Tad devās biežoknī izvēlēties un cirst celtniecības materiālus. Parasti mājas baļķiem ņēma tikai pelēko egli. Dzīvojamo māju būvēja augstākajā vietā, tieši Hundisāres, latviski - Vilku salas sienu pļāvēju ceļā. Vīrs rijas telpas izveidoja zaldātu caurumu – tās bija mazas durtiņas, kur karavīru ķeršanas laikā

meklējamais pa rijas ārdū kārti varēja nonākt uz griestiem un no turienes viegli iesprukt mežā un paglābties no dienesta, kas tolaik bija 25 gadi. Šādi zaldātu caurumi tajā laikā bija daudzās sētās. Tā kā abās mājas pusēs bija grūti šķērsojams mežs, siena plāvēji, ogotāji, mednieki un makšķernieki pie Hundisāres un Sūremetsa (latviski - Lielā meža) ezera tagad varēja nonākt tikai caur sētas piederību, kā vārti šim nolūkam vienmēr bija atvērti. Šis paradums braukt cauri sētai saglabājies līdz mūsdienām.

Braucot līdz gudrajiem ceļiniekiem, mošķīši apsprieda akaču un purva ezeru dziļumu. Skaidrās naktīs viņi akačos ar mēness atspulgu spēlēja paslēpes. Vēlāk, kad blakus nebija cilvēku, viņi laiku pavadīja, ar buramvārdiem dzenot atpakaļ vietā dažas naglas, kas bija panākušas uz āru no laipas dēļiem, lai kāds cilvēks staigājot nesavainotos. Reiz Modra skats apstājās pie kāda teksta Kuresō, Ingatsi mācību takā.

„Ei, skaties – viņš taču noteikti ir no tev radniecīgajiem! Vai viņš tev ir pazīstams?” jautāja Modris un rādīja uz purva mošķa bildi informatīvajā plakātā, kas ar laipnu skatu aicināja apmeklētājus uz mācību taku.

Arī Kalli pētīja uz informatīvā teksta atainoto, un viņas seja savilkās smaidā.

„Padomā tikai, man ir vēl radinieki! Patiesībā Emajegi-Sūrsō dzīvo Unnuk, un šeit arī ir savs purva mošķis... Cik lieliski! Dosimies viņu meklēt,” žēli lūdza Kalli, un Modra sākotnējā doma par atteikšanos tika salauzta.

„Nu, kas man atliek, ja tu uz mani tā skaties,” sacīja Modris un atdarināja Kalli, izbolot acis un lēni plikšķinot skropstas.

Kalli pasmaidīja, un dažus mēnešus viņi pavadīja Kuresō, meklējot Sōmā Mošķi, klīstot pa akaču ieplakām, akačiem un mācību takām. Viņi ieklīda arī Rīsa purvā, mācoties cilvēku gudrības un kādu nepaklausīgo par sodu paraustot aiz piedurknes. Tieši tad, kad viņi nolēma, ka Sōmā Mošķa nemaz nav, viņi to atrada. Viņš gulēja turpat, pie informējošajiem tekstiem – ar cepuri, noslīdējušu uz garā deguna.

„Un ir tak tomēr Sōmā Mošķis!” sacīja Kalli, laimīgi sasirot ķepas.

Mošķu bērni uzmodināja Sōmā Mošķi un ilgi ar viņu runājās par visu, kas Sōmā noticis un kas vēl notiks. Tā kā ārā bija ļoti silts, Modris atkal sāka ilgoties pēc mājām, un pēc kāda laika viņi devās uz Dienvidigauniju. Mošķīšu bērni nolēma, ka sīkāk viņi Sōmā izpētīs kādu citu reizi, jo šī purva daļa ir tik liela, ka pat sapņos neietilpst.

*Vispirms viņš zemē izraka dziļu bedri, izoderēja to ar egles zariem,
bedres dibenā ielika salmus, iecēla tur mazos bērnus, lai vilki netiek klāt,
un iedeva tiem rotaļām klēpi čiekuru.*

Zīmējuma autore Maare-Karmen Oras, 7 g.

Lāceņu pietura Sookuninga dabas rezervātā

Pireta Pungas

68

Vasaras vidus vēja pūsma mazliet atdzesēja saules svelmi. Kad ceļošanas paklājīņi ar trīs vēlēšanos palīdzību bija pacelti gaisā, viņi divatā meklēja taisnāko ceļu uz Latviju. Kalli bija nolēmusi, ka vairs negrib dzīvot viena, bet Sōmā Mošķis bija pārāk liels nometnieks, ar viņu kopā būtu garlaicīgi. Pirms došanās uz Latviju Kalli vēlējās apmeklēt Sōkuninga dabas rezervātu. Šis nosaukums Kalli šķita tik aizraujošs, ka tikai tā dēļ viņiem vajadzēja tur uz mirklīti ieskriet! Tā kā Sōkuninga atrodas tieši uz Igaunijas – Latvijas robežas, blakus Nigulas dabas rezervātam, ceļš viņiem bija pazīstams, un arī Modrim nekas nebija iebilstams pret šādu plānu.

„Mamma reiz mani uz turieni aizveda,” stāstīja Kalli, kad viņi jau riņķoja virs dabas rezervāta. „Sōkuninga dabas rezervāts patiesībā sastāv no sešiem mazākiem purviem un ir ļoti stūrainis. Sōkuninga sūnu purvs patiesībā ir tikai mazs pārmežojies purvs dabas rezervāta ziemeļaustrumu daļā. Bez Sōkuninga dabas rezervātā vēl ir Rongu jeb Reikkila sūnu purvs, Terga jeb Soka sūnu purvs; Rakste purvs, kas atrodas uz dienvidiem no Tali ciema un Rūnasō, kas ir austrumos no Nigulas dabas rezervāta. Visbeidzot Sōkuninga dabas rezervātā var atrast arī Sandre sūnu purvu, kas ir starp Rongu un Kodaja sūnu purviem.”

„Šeit no augšas skatoties, kad tu rādi ar ķepu, es gandrīz saprotu, par ko tu runā. Citādi gan man te viss būtu galīgā putrā. Bet zini, Kalli, ja mēs visus šos purvus izbraukāsim, būs jau nākošais tumšais un aukstais laiks, un mani vecāki neatcerēsies, kāds es izskatos,” teica Modris.

„Es nemaz nedomāju, ka mēs visus šos purvus tagad krustu šķērsu izbraukāsim. Cilvēku taku pārgājieniem šeit nav. Mēs gan varētu izmantot ceļošanas paklājiņus, tomēr ievilksim šeit vienkārši mazliet elpu un tad dosimies tālāk uz Latviju. Pie tam man ir tik karsti, ka noderētu maza atspirdzināšanās un iestiprināšanās pietura. Lācenes varētu jau būt gatavas.”

Modris piekrita pieturai, un mošķu bērni meklēja piemērotu vietu kāda Rūnasō akača malā.

Vasaras tveicē purvs karsēja. Mošķīši izstaiņāja ķepas un purva akacī uztaisīja atspirdzinošu peldi. Tas bija nepieciešams arī tādēļ, lai viņu apgērbis paliktu svaigs. Pārāk sausā laikā Modra vestīte un bikses, tāpat kā Kalli sarafāns, sāka noplukt.

Ceļošanas paklājiņu papildu izmērcēšana akača ūdenī arī nāca par labu to lidošanas spējām.

Kad apgērbs un ceļošanas paklājiņi bija samitrināti, mošķu bērni sāka meklēt ogas. Vasaras vidū varēja lasīt lācenes. Kā spilgti dzeltenas medus lāses tās abus aicināja rāpties pār ciņiem. Stūķēt vaigos ogas bija patiens baudījums!

Modris izteica priekšlikumu lidot pa Igaunijas – Latvijas robežu mazliet uz austrumu pusi, lai nonāktu līdz Sōkuninga purvam. Kad viņi atkal nonāca pie paklājiņiem, lai ceļotu tālāk, kāda odze bija uzlīdusi uz viena no paklājiņiem pasildīties. Mošķīšiem sirds neļāva viņu dzīt projām. Tā viņi pavadīja vēl dažas stundas, izbaudot Igaunijas vasaru un Sōkuninga dabas rezervāta skaistumu.

„Klausies, Kalli, bet kādēļ tu gribēji atbraukt uz šejieni?” Modrim nebija miera.

„Sōkuninga vārds ir tik lielisks. „Kunigas” taču nozīmē „karalis”! Tādēļ.”

„Bet no kā šāds vārds? Igaunija nekad nav bijusi karaļvalsts. Cik es zinu, tikai Sāremā pirms dažiem desmitiem cilvēku gadu ir bijis karalis Vesse un Torgu karaļvalsts.”

„Ir dzirdēti vairāki stāsti,” atbildēja Kalli. „Pazīstamākais no tiem, protams, ir tas, ka sētas nosaukums bija Sōkuninga. Māte stāstīja tā: ^{XIX}*Sōkuninga sētas zemēs, netālu no pēdējās sētas vietas, atrodas augstākais uzkalns. Tajā vietā senatnē atradās pilskalns, kur dzīvoja igauņu karalis. Karaļu kalnā dzīvojošos saimniekus sāka saukt par „kuningas” – karalis, un to vēlāk viņiem piešķīra par īsto vārdu.*”

„Un kādi ir pārējie divi stāsti?” taujāja Modris.

„Kad poļi iekaroja Livoniju, karagājienā piedalījās arī Polijas karalis, kas esot piestājis Jērja muižā. Aizejot karalis esot pavēlējis viņu apkalpojušajam kalpam piešķirt sētu. Sēta iedota uz pakalna starp purviem, un to sākts dēvēt par Kuninga – Karaļa sētu. Trešais variants ir tāds, ka reiz kopā ar

muižnieku medībās piedalījies kāds Polijas augstmanis. Svešajam iepaticies Jērja muižnieka kurts, un viņš gribējis to sev. Noslēguši darījumu. Kā atlīdzību par kurtu viņš muižniekam atdevis savu labāko kalpu ar nosacījumu, ka kalpam muižā jādzīvo kā brīvam vīram. Brīvais vīrs sev par dzīvesvietu izvēlējies purva vidū esošo pakalnu, saderējis sev sievu no Latvijas, un tauta iesaukusi zemnieku par Sookuningas – Purva karali.”

Kamēr Kalli stāstīja par Sōkuninga nosaukumu, Modris čakli lasīja lācenes. Pēc stāsta beigām mošķīši pārbaudīja, vai odze ir devusies savu ceļu. Ceļošanas paklājīņš bija tukšs. Modris uz katra paklājīņa sakrāva zeltainās ogas, kas Kalli ļoti iepriecināja.

„Zini, tu esi tikpat labs kā nogatavojusies lācene,” teica Kalli un noglaudīja Modri. Pēc tam viņi devās uz Latviju pie Modra vecākiem un no turienes tālāk uz Gaujas Nacionālo parku.

The background of the page is a soft-focus photograph of a meadow. In the foreground, there are patches of purple flowers and green grass. A dragonfly is captured in flight on the right side of the image, its wings spread. The overall lighting is bright and natural, suggesting a sunny day.

Kamēr Kalli stāstīja par Sökuninga nosaukumu, Modris čakli lasīja lācenes.

Zīmējuma autore Aaja Hakkinen, 8 g.

Tikšanās pie Koivas.... un arī par to, kā radusies Zeme

Indra Čekstere

Igauņu purva mošķīte Kalli atlidoja uz sava brīnumpaklāja Koivas malā un ieraudzīja upes krastā meitenīti zilganzaļā tērpā, gariem, mirdzošiem matiem. Viņa lasīja sīkus akmentiņus, meta tos gaisā un ķēra, vingrinādamās spēlēt seno vidzemnieku spēli - sākumā ķer vienu akmentiņu, tad divus, trīs... kurš ar vienu roku noķers vairāk akmentiņu?

Pametusi gaisā pāris akmentiņus un veikli tos noķērusi, Kalli jautri uzsauc: „Sveika, kas tu esi?”

„Sveika, es esmu Gauja, bet jūs, igauņi, mani saucat par Koivu - Bērzuپی, esmu upes dvēselīte, un mums abām - gan man, gan upei, ir viens vārds”, pasmaidīja meitene ar saulē mirdzošajiem matiem. „Bet tu esi igauņu purva mošķīte Kalli, es tevi atpazīnu, jo man par tevi daudz stāstīts. Mēs abas esam saistītas ar ūdeni un mitrājiem, jo gan purvs, gan upe, gan ezeri, avoti un mitras pļavas ir mitrāji, kuros ir gan īpaši augi, gan dzīvnieki, kam ļoti nepieciešams

ūdens. Es tev pastāstīšu latviešu teiku par to, kā radušās mitrās vietas uz zemes!

xxKad Dievs radījis zemi, tad tā bijusi savādāka nekā tagad. Viņa bijusi mīksta kā biežputra. Tai nebijis neviena kalna, nevienas lejas, nevienas upes, ne ezera. Tad Dievs iedevis milzīgo bumbu, lai Velns paturot, kamēr tā drusku sacietējot. Velns ar paķēris mīksto bumbu savās ķetnās un sācis turēt. Bet, kad atnācis Dievs skatīties, vai Velns savu uzdevumu kārtīgi izpilda, redzējis, ka Velna lielās ķetnas bijušas pavisam iegrimušas bumbā. Ar saviem resnajiem matiem tas ieskrāpējis arī milzīgas gravas. Dievs gan rājies, kāpēc Velns šā bumbu tik briesmīgi spiežot. Dievs piegājis un gribējis nelīdzenumus drusku aplīdzināt, bet zeme jau bijusi sacietējusi, un Dievs nevarējis neko vairs izdarīt. Kur Velnam bijušas milzīgās ķetnas un pleci, tur tagad esot okeāni un jūras, bet, kur mati ieskrāpējuši renes, tur tagad tekot upes. Velns senatnē atbildējis par lietu, bet Dievs par saulainu laiku, bet arī tur Velnam nav bijis miera, vienmēr jaucies pa vidu. Tad Dievs sūtījis Velnam ceļā varavīksni kā brīdinājumu.”

Kalli smējās, zibinādama acis, tik jocīgs viņai likās stāsts par Velna ķetnām un matiem.

„Nāc, tagad paceļosim kopā ar manas Gaujas straumi!” uzaicināja upes meitene, atsienot krastā piesieto līgano laiviņu, kas bija izdabta no krietna apses blukēna. Veikli vadīdama laiviņu ar vienu airi, Gaujiņa stāstīja: „Gaujas upe sākas Latvijā, Vidzemē, Vecpiebalgā. Zini, ir teika arī par to, kā Gauja radusies. Vai gribi paklausīties?”

„Protams,” iesaucās Kalli, ērtāk iekārtodamās uz sava saritinātā paklāja. „Mēs, purva mošķīši, esam kāri uz teikām un nostāstiem.”

Gauja pasmaidīja un iesāka stāstu: „^{xx}Reiz lapsa pienākusi pie Alauksta ezera dzert, bet jutusi, ka ķepas sāk grimt. Metusies bēgt, bet ūdens pakaļ. Kā lapsa līkločiem skrējusi, tā arī ūdens tai pēdās pakaļ. Tā radusies Gauja, un tādēļ tai lapsas daba – strauja un nepastāvīga.”

„Nu ja,” iesaucās Kalli, „vienu gabalu straujā Gauja tek pa igauņu un latviešu zemju robežu, tur tad arī to vēl šodien saucam par Koivu. Mūsu pusē ir Karulas nacionālais parks, bet jums Latvijā, savukārt – Gaujas nacionālais parks.”

„Jā,” piekrita Gauja, „tas ietver manas upes senleju aiz Valmieras pilsētas. Tur senlejas dziļums ir tikai 20 m, bet pie Cēsīm un Siguldas – jau pāri 80 m. Un Gaujā spoguļojas smilšakmens klintis ar alām un avotiem. Tu pat iedomāties nevari, cik tās vecas! 350 miljonus gadu!”

„Tik daudz!” izbrīnījās Kalli, „bet, cik skaisti meži te, pie Gaujas!”

„Jā, abpus Gaujai aug meži – gan sausi priežu, gan mitri lapu koku, gan tumši egļu meži. Visskaistāk ir pavasarī, kad uzzied ievas – tad manai upei ir gluži kā ievziedu vainags, kas saldrūgti smaržo! Ievziedu laiks Gaujas krastos apdziedāts daudzās dziesmās!” Iepni sacīja Gauja.

Kalli pasmaidīja un teica: „Mums, purva meitenēm, garšo ievogu pīrāgi, bet mana vecmāmiņa ievu zariņus izmantoja, lai attīrītu ūdeni, bet mizu – ja bija apsāpējies vēders!”

Gauja pasmaidīja un iesāka stāstu: „^{xx}Reiz lapsa pienākusi pie Alauksta ezera dzert, bet jutusi, ka ķepas sāk grimt. Metusies bēgt, bet ūdens pakaļ. Kā lapsa līkločiem skrējusi, tā arī ūdens tai pēdās pakal...”

Zīmējuma autore Ance Zandovska, 8 g.

12.

Rauna un Pērkona sarkanā sieva

Indra Čekstere

Gauja turpināja savu stāstu: „Mana upe savā ceļā uz jūru sastop daudzas pietekas – tās ir kā Gaujas māsas. Tām katrai sava dvēselīte, tās ir manas rotaļbiedrenes! Netālu no Cēsīm Gaujai roku sniedz Rauna, drīz būsīm klāt, jo šī ir burvju laiva – habja, tādas somugru tautas būvējušas no Amūras upes līdž Latvijai,” piebilda Gauja.

„Rauna?” brīnījās Kalli, „es zinu, ka ‘rauni’ senajā Baltijas somu valodā nozīmē sarkans. Un ne tikai!”

„Jā,” Gauja pamāja, „Rauna man stāstīja, ka senāk viņas upes krastos dzīvojuši ļaudis, kas runājuši līdzīgi igauņiem, arī Gaujas krastos reiz dzīvoja lībieši, kas ir somu un igauņu asinsbrāļi.“ Pēkšņi blakus - upes krastā ieskanējās dzidri smiekli, un abas runātājas ieraudzīja Modri kopā ar meiteni sarkanā linu kreklā, kam pie rokas turējās mazs zēns. Modris bija izciemojies pie vecākiem un sastapis Raunu. Rauna papurināja savus tumšos, sarkanbrūnos matus un teica: „^{xx}Mūsu senči, Baltijas somi, ticēja, ka tad, ja tev apgērbā ir kāda sarkana dzijtiņa, Pērkona sieva Rauni pasargās tevi no zibens spēriena. Latviešiem liepa ir meiteņu koks, bet Rauni koks ir pīlādzis ar sarkanām ogām, tāpēc to aizsardzībai pret zibens spērienu mēdza stādīt pie mājām. Arī Debesīs Rauni ir sava zīme – varavīksne.”

Kalli iesaucās: „Jā, jā, mums taču ir līdzīgs stāsts par pīlādžmeiteni Pihli, kurai cilvēki iesien zaros lentas un dzijas, lai piepildītos kāda slepena vēlēšanās! Igaunijas saliniekiem, savukārt, bijusi mīkla: Ūle ilma pihelgas – pīlādžkoks pār pasauli! Cilvēki domāja, ka varavīksne ir kā milzīgs pīlādžkoks, kas sargā pasauli! Senāk tos abus pat dēvēja vienā vārdā, iedomājies, varavīksni un pīlādži sauca par rauni!”

Rauna smaidot pamāja: „Šis ir mans brālītis – Raunis. Agrāk novadā ap Gauju daudzas upes un mājvārdus sauca vīriešu dzimtē – Krauklis, Prāpis, Kurmis. Tas ir mūsu mantojums no Baltijas somu valodām. Mūsu abu krastos ir daudz sarkanīgo smilšakmeņu, varbūt tāpēc mums ar brālīti doti tādi vārdi!” Gauja pēkšņi pamanīja, ka viņiem tuvojas mazs lidonis. „Re, kur lido sikspārnītis Sīmanis!”, viņa rādīja pārējiem. „Esam jau Gaujas nacionālā parka teritorijā un sikspārnis ir parka simboliskais dzīvnieks, jo šeit novērotas gandrīz visas Latvijā satopamās sikspārņu sugas, turklāt smilšakmens alās, pagrabos, vecās celtnēs atrodas lieliskas sikspārņu ziemošanas vietas. Ziemu viņi pavada ziemas miegā – gluži kā lāči. Sikspārnis ir zīdītājdzīvnieks, kas mazuļus baro ar pienu. Sīmanīt, pastāsti, no kurienes esi atlidojis?”

Sikspārnis Sīmanis, veikli šaudīdamies šurpu turpu, pietuvojās runātājiem: „Šoreiz es atlidoju no vecās Gaujas – tā šeit sauc vietas, kur Gauja tecējusi

senāk, līdz izgrauzusi vai izskalojusi jaunu gultni un aiztecējusi pa citu vietu. Palikusī upes daļa tad pārvēršas par attekū, ko sauc arī par vecupi. Pavasara palu laikā, ja vecupe atrodas netālu no Gaujas, tā dažreiz atkal savienojas ar upi un tajā iepeld zivis. Vecupes siltais, stāvošais ūdens ir labvēlīgs zivju mazuļu attīstībai. Te mazuļus izaudzina arī meža pīles un gaigalas. Uz vecupēm baroties lido melnie stārķi. Pamazām vecupes aizaug un pārvēršas par mitrām pļavām vai purviņiem. Šoreiz es biju pie Šķībustu attekas. Gaujiņ, vai tu arī zini teiku par kalēja Šķībusta naudu?”

„Protams!” Gauja papurināja zeltainos matus.

„Pastāsti, mēs arī gribam dzirdēt,” gandrīz vienbalsīgi iesaucās purva mošķīši Kalli un Modris. Viņu zaļganajās acīs iegailējās gluži vai malduguntiņas.

„Nu, lūk,” sacīja Gauja, „kāds vectēvs, kas dzimis 1897. gadā, Cēsu novadā, stāstījis teikas par kalēju Šķībustu un viņa naudu. ^{xx}*Kad Jānis IV, nežēlīgais krievu cars, ko sauca arī par Jāni Briesmīgo, Livonijas kara laikā aplencis Cēsis, nav varējis tās tūlīņ ieņemt. Pierunājis kalēju Šķībustu no Strīķu pagasta, lai tas atslēgtu pils vārtus. Šķībusts bijis ar mieru, viņam vajadzējis pagatavot tikai atslēgu, kas derētu pils vārtiem. Šķībusts izgudrojis paņēmienu, kā tikt pie atslēgas. Viņš sev apkārt piesējis salmus, iztaisījis par salmu kūli un pamazām pievēlies pie pils vārtiem. Naktī mīkstā vaskā viņš nospiedis pils vārtu atslēgu. Pēc tās tad izkalis tādu pašu, un atslēdzis vārtus. Krievi tā tikuši iekšā pilī.”*

Stāstītājs vēl piebilda: „Tiktāl leģenda. Bet par to, ka Šķībusts ir kādu pakalpojumu krieviem izdarījis, liecina tas, ka Jānis IV ir Šķībustam uzdāvinājis kādu gruntsgabalu Cēsīs, kur dzīvojuši

Šķībusta pēcnācēji. Par kalēju Šķībustu vēl gan arī tā stāsta, ka viņš nodevis krievus. Kad Jānis IV ieņēmis Cēsis, viņš tur atstājis garnizonu. Garnizons nebijis liels, bet Cēsu pilī tas bijis neiznīcināms. Tad Turaidas pils pārvaldnieks ar 400 salasītiem karotājiem nācis uz Cēsīm, lai no pils padzītu krievus. Piezagušies pie pils mūriem. Kalējs Šķībusts palīdzējis atslēgt vārtus. Iekļuvuši pilī un iznīcinājuši naktī krievu garnizonu. Stāsta, ka Strīķu pagastā Cēsu apriņķī vecās Gaujas krastā pie Šķībusta mājas vairāki atraduši zviedru un poļu laika naudu. Kādu dienu pēc pērkona un lietus pakalne sudraba rubļiem kā ruden bērzu lapām bijus piesēta.”

Paslēpta zviedru nauda atrasta arī Cēsīs pie Gaujas Siļķu pārceltuves. Lieli, spoži karalienes Kristīnes dālderī.”

„Nu ja,” sacīja Kalli, „arī pie mums, Igaunijā, stāsta par labajiem zviedru laikiem, bet pirms tam Vidzeme un daļa Igaunijas bija pat apvienotas vienā valstī – Livonijā!”

„Nevar saprast, vai tas Šķībusts bijis labs vai slikts,” domīgi noteica Modris.

„Nu, tas laikam atkarīgs no tā, no kuru karotāju puses uz to raugās,” paskaidroja Gauja.

Pa to laiku notika arī mazs starpgadījums – Sīmanis lidodams iepinās Gaujas skaistajos matos, un viņa mazliet apvainojās uz sikspārnīti, taču galu galā viss beidzās labi.

Rauna papurināja savus tumšos, sarkanbrūnos matus un teica: „^{xx}Mūsu senči, Baltijas somi, ticēja, ka tad, ja tev apgērbā ir kāda sarkana dzijtiņa, Pērkonas sieva Rauni pasargās tevi no zibens spēriena. Latviešiem liepa ir meiteņu koks, bet Rauni koks ir pīlādzis ar sarkanām ogām, tāpēc to aizsardzībai pret zibens spērienu mēdza stādīt pie mājām.”

Zīmējuma autore *Bēta Beatrise Prancāne*, 8 g.

Kādu dienu pēc pērkonas un lietus pakalnes sudraba rubļiem kā ruden bērzu lapām bijus piesēta.

Zīmējuma autore *Daniela Proškina*, 13 g.

...kur taisīti latviešu krēsli?

Indra Čekstere

86

Kamēr visi devās apskatīt atteku, Modrim bija stāstāms savs, neparasts nostāsts, ko viņš bija dzirdējis no sava mošķīšu vectēva: „Senāk jau Gaujai pāri varējuši tikt tikai ar pārceltuvēm, tiltu nebijis. Tagad tāda pārceltuve ir tikai pie Līgatnes. Tiesa, dažreiz izmantojuši arī braslus – sekas, akmeņainas vietas upē. Tādas vietas patīk ūdensstrazdiem, jo zienu tās neaizsalst. Jā, bet par Šķīrbustu mājām ir daudz ko stāstīt – vecajā attekā bagātīgi aug meldri, ar tiem krēslu sēdekļus piepinuši senie krēslu meistari, kas strādājuši starp Valmieru un Cēsīm. Mans vectēvs teica, ka tāds, vārdā Jēkabs, dzīvojis arī Šķīrbustos. Meldrus saplūca ap vasaras saulgriežiem, caurvējā šķūņos izžāvēja un tad, savijot kopā vairākus, piepina krēsla sēdekli. Tāds sēdeklis ir neparasti izturīgs un var kalpot pat 70 – 80 gadus!”

„Es zinu,” iesaucās purva meitene Kalli, noplūkdama zaļam zīmulim līdžīgo, attekā augošo meldru, „šos krēslus zirgu vezumos un pa dzelzceļu veda arī uz Igauniju, Somiju un Krieviju. Pie mums tos sauca vienkārši par latviešu krēsliem! Skatieties, cik meldram interesants vidiņš – izskatās kā balta švammīte!”

Gaujiņa steidzīgi iesaištījās sarunā: „^{xxii}Tāpēc jau meldrus viegli savīt! Par krēslu amatniekiem

daudz var uzzināt Vaidavas Lejasbregžu mājās pie keramiķes Īrisas. Viņa stāstīja, ka krēslu amatnieki taisījuši ap 12 000 krēslu gadā! Tur ir vēl viens dārgums no Šķīrbustiem. Kādreiz te dzīvojis podnieks Mārtiņš ar 2 dēliem, kas arī bijuši podnieki. Un Īrisa atradusi vecā meistara formu, kurā viņš gatavojis svilpaunieku – ūpīti. Re, cik tas labi skan!” Gauja izvilka no kabatas svilpaunieku un uzsvilpoja. Tūlīt savu prasmi izmēģināja arī Modris, Kalle, Rauna un Raunis. Vislabāk ūpja sauciens izdevās Modrim un Raunim.

Bet sikspārnis Sīmanis tikmēr aizrautīgi stāstīja: „^{xxii}Gaujas nacionālajā parkā ligzdo vairāk kā 5 ūpju pāri. Savas ligzdas tie taisa ne tikai uz zemes, bet arī smilšakmens klintīs uz palikšņiem. Februārī, mēness naktīs Gaujas senlejas mežos atskan viņu līksmie riesta saucieni! Pavisam Gaujas nacionālajā parkā redzētas 166 dažādas putnu sugas.”

„Man vismīļākais tomēr ir zivju dzenītis, kas kā ziloranža liesmiņa šaudās gar manas upes krastiem,” iesmējās Gauja. „Viņš, tāpat kā krastu čurkstes, savu ligzdiņu taisa smilšakmens aliņās. Dažreiz viņš redzams, sēžot krastmalā uz zara un vērojot upi – viņš ķer zivis ar savu aso, garo knābi.”

Modris piemetināja: „Skaistākā zivs mūsu Gaujas ūdeņos ir lasis! Katru rudeni laši no jūras iepeld nārstot Gaujā, lasīši te no apaugļotajiem ikriem izšķīļas, paugas un tad dodas atpakaļ uz jūru. Tā kā dabīgo lašu kļūst arvien mazāk, tie ir īpaši aizsargājami. Gaujā mīt arī taimiņi, līdakas, vimbas, alatas un citas zivis.”

„Redz, cik daudz mums bagātību! Senatnē Gaujā un tās pietekās dzīvoja arī pērļgliemenes, kuras, meklējot upes pērles, nežēlīgi iznīcināja. Tagad zinātnieki

cenšas tās atjaunot. Pērļgliemenēm nepieciešamas ļoti tīras upes. Man arī no senseniem, neatminamiem laikiem ir viena tāda pērlīte," palepojās Gauja un parādīja visiem mazu, vizošu pērlīti ādas maisiņā. Kalli ieplēta acis un lēnām pastiepa roku pēc maisiņa. „Pie mums Igaunijā, Petrīverā, arī kādreiz atrastas upes pērles, bet tagad gan vairs ne," viņa klusiņām noteica. Kamēr visi apbrīnoja pērlīti, Rauna pēkšņi atcerējās, ka jāsteidzas mājās vārīt dzērveņu ķīseli vakariņām. „Žēl, bet mums laiks mājup," Rauna ar brālīti atsveicinājās no draugiem.

Mūsu foto par purva apmeklējumu.

...vecajā attekā bagātīgi aug meldri, ar tiem krēslu sēdekļus piepinuši senie krēslu meistari, kas strādājuši starp Valmieru un Cēsīm.

Zīmējuma autore Rūta Zvaigznīte, 14 g.

Vai Ungura ezers prot lidot un ko tas paslēpis dzelmē...

Indra Čekstere

92

Sikspārnītis Sīmanis aicināja mošķīšus un Gauju tālāk: „Vēl es vēlos jums, draugi, parādīt lielāko ezeru Gaujas nacionālajā parkā! Turp aizlidosim ar dzērvēm, esmu jau sarunājis!”

Lidojums bija īss un visi, pateikuši dzērvēm paldies, noraudzījās, kā skaistie, pelēkie putni, izkliegdami atvadu sveicienus, aizlidoja uz savām nakšņošanas vietām Straupes pusē.

Sīmanītis turpināja savu stāstu: „^{xxii} Ungura jeb Rustēga ezers ir vairāk kā 393,6 ha liels un tajā aug īpaši aizsargājami augi – lobēlijas un ezerenes. Tās liecina, ka ezerā ir tīrs ūdens. Gaujas nacionālais parks vispār ir bagāts ar ezeriem. Parka teritorijā atrodas aptuveni 90 ūdenstilpes – ezeri, dzirnavezeri, atteku ezeri un vecupju ezeri.

Par Rustēga ezera rašanos gan ir skumja teika:

^{xx}*Tur, kur tagad Rustēgas ezers, agrāk bijusi līdzena pļava. Pļavas vidū bijis viens liels akmens. Kazas ganot, uz akmeņa sēdējis zēns un dziedājis.*

Vienu dienu zēns atkal sēdējis uz akmeņa, ganījis kazas un dziedājis. Viņa pieradinātais āzis arī uzkāpis uz akmeņa un meklējis maizi pa kabatām. Te, kur gadījies, kur ne, nācis viens liels lietus mākonis. Zēns iesaucies: „Rustēgs nāk, Rustēgs nāk!”

Lietus mākonis nokritis zemē. Zēns ar kazām noslēpās. Viņa pieradinātais āzis tikai izglābās. Tā Rustēgas ezers cēlies un dabūjis savu nosaukumu. Bet kā pierādījums ir palicis lielais akmens

ezera vidū, kura galu var redzēt tikai ļoti sausā vasarā.

Netālu no ezera ir Ungurmuiža, vecākā koka muižas ēka Latvijā”, turpināja sikspārnis Sīmanis, „tās parkā, lielajās alejās un senatnīgajās koka ēkās ir brīnišķīgas sikspārņu dzīves un virs parka dīķiem – arī barošanās vietas. Man tur ļoti patīk, jo mitrainēs ir daudz kukaiņu, manas iemīļotās barības. Katru gadu vasaras nogalē tur tiek rīkota mūsu – Sikspārņu nakts! Cilvēki sabrauc, lai ar speciālu ierīču – detektoru – palīdzību naktī mūs paklausītos! Ungurmuižā mēs varētu pārnakšņot Tējas namiņa paspārnē, saimnieki arī mūs pacienās ar karstu zāļu tēju!”

„Vai tad sikspārņiem garšo tēja?” smējās Kalli.

„Jā, it īpaši, ja tajā ir daudz kukaiņu,” pasmaidīja arī Sīmanis.

„Kukaiņtēja...” Kalli sarauca deguntiņu.

„Labi,” sacīja Modris, „bet mēs vēl varētu palecināt vardītes! Ezers tik mierīgs, te plakans akmentiņš jeb vardīte varētu palēkties daudz reižu!”

„Es tevi izaicinu uz sacensību!” sauca Kalli.

Katrs atrada pēc iespējas gludāku, plakanāku akmentiņu, un spēle varēja sākties. Akmentiņus visi meta, slidinot pēc iespējas tuvāk ūdens virsmai. Sikspārnītis vēroja, kuram būs visvairāk palēcieni, akmentiņam atsitoties pret ūdeni. Uzvarētājs tomēr bija Modris, viņa vardīte palēcās 9 reizes!

„Laiks uz muižu!” sauca Sīmanītis, jo vakars bija klāt.

Vienu dienu zēns atkal sēdējis uz akmeņa, ganījis kazas un dziedājis. Viņa pieradinātais āzis arī uzkāpis uz akmeņa un meklējis maizi pa kabatām. Te, kur gadījies, kur ne, nācis viens liels lietus mākonis. Zēns iesaucies: „Rustēgs nāk, Rustēgs nāk!”

Zīmējuma autore Olīvija Zeta Survillo, 8 g.

15

Labā vīra alas avots, stāsts par Rozes mīlestību

Indra Čekstere

96

No rīta Gaujiņa aicināja samiegojušos draugus:
„Dosimies tālāk, gribu jums parādīt avotu, ko pazīst
visā Latvijā un ne tikai! Esmu jau izstaigājusi
Ungurmuižas parku un dzirnezerā sarunājusi gulbju pāri,
kas mūs aiznesīs līdz Siguldai, kur ir šis brīnišķīgais avots!”

Pēc skaista rīta lidojuma virs Gaujmalas mežiem draugi sasniedza Gaujas senleju Siguldā, kas
laistījās rīta saules staros. Vīrs avotiem un upītēm senlejā cēlās dūmakaina migliņa.
Pateikušies skaistajiem putniem, visi pienāca pie avotiņa, kas iztecēja no lielas smilšakmens
grotas, noskaloja sejas un padzērās vēso ūdeni. Modris nevarēja nociesties un uztrašņīja Kalli
čalojošo avota ūdeni.

„Labs gan,” Kalli tikai pasmējās. „Bet kāpēc te ūdenī iemesta monēta?”

Arī Gauja pasmējās un draugiem pastāstīja: „Šī avota ūdens ir 6 grādus silts kā ziemu, tā vasaru.
Sensenos laikos, vairāk kā 200 gadus atpakaļ, to zīmējis slavens Rīgas skolotājs, Johans
Kristofors Broce. Viņš redzējis, ka vietējie cilvēki avotam ziedo monētas, saktas, sarkanas dzijas,
prievītes. Visvairāk ļaudis pēc ūdens braukuši vasaras saulgriežu laikā. Dzelžainais ūdens

palīdzējis pret dažādām kaitēm, turklāt gaujmalieši stāstījuši, ka avota ūdenī mītot labā vīra gars, kas ārstējot saslimušos. Tāpēc vācieši iesaukuši smilšakmens alu par Gūtmaņa alu (Gut Mann – labs vīrs). Tā ir lielākā ala Baltijas valstīs. Uz smilšakmens līdzās avotam aug īpašas sūnas un aļģes, kā arī nelielas papardes – saldsaknītes. Senatnē cilvēki to saknes cepa un ēda, jo tās ir garšīgas!”

„Jā, tās ir gardas, mēs zinām!” vienā balsī iesaucās abi purva mošķītīši, bet igauņu mošķīte Kalli piebilda: „Man arī zināma kāda teika par šo alu: „^{xx}Lībiešu virsaitim Rindaugam bijusi ļoti daiļa sieva. Viņš devies karā, bet sieva, nevarēdama viņu sagaidīt, kļuvusi vīram neuzticīga. Atgriezies mājās, virsaitis sievu bargi sodījis – licis to ierakt zemē alas dziļumā. No sievas rūgtajām asarām radies veselīgais avotiņš.”

„Bet es zinu,” piemetināja Modris, „ka avotiņus dēvē arī par Zemes mātes acīm un, ja cilvēki slikti izturas pret avotu, tas izzūd.”

„Ar Gūtmaņa jeb Lielo alu saistās vēl kāds notikums – pa pusei teika, pa pusei, iespējams, īstenība,” Gauja iesāka jaunu stāstu: ^{xxi} „1601.gadā Gaujas lejā iepretī Lielajai alai notikusi kauja starp zviedriem un poļiem. Zviedri kaujā uzvarējuši un svinējuši Turaidā uzvaru. Turaidas pils rakstvedis Greifs ar sievu nonākuši senlejā, lai, kā jau kristīgi cilvēki, palīdzētu ievainotajiem. Kaujas laikā līdzās nogalinātai sievietei tie atraduši mazu meitenīti, pa pusei jau badā nomirušu. Greifi pieņēmuši to ģimenē kā audžubērnu un nokristījuši Lēdurgas baznīcā. Tā kā tas noticis maija mēnesī, meiteni nosaukuši par Maiju. Maija Greifa uzaugusi par piemīlīgu un daiļu jaunavu. Vietējie ļaudis viņu dēvējuši par Turaidas Rozi. Maija bijusi laimīgi iemīlējusies un saderināta ar

Siguldas pils dārznieku Viktoru Heilu, kas šeit bijis atceļojis no Vācijas, Virtembergas. Pēc darba vakaros Maija un Viktors tikušies Lielajā alā, to zinājuši visi vietējie cilvēki. 1620.gada Miķeļos bijušas paredzētas Maijas un Viktora kāzas. Bet Turaidas pilī darbā pieņemts algotnis Ādams Jakubovskis, kas bijis atlaists no dienesta poļu armijā, jo par kādu aizrādījumu iecirtis oficerim pļauku. Ādams bijis drosmīgs, iedomīgs un nežēlīgs cilvēks, turklāt izglītots, jo pratis gan lasīt, gan rakstīt, kas tajos laikos bijis liels retums. Arī Ādams iemīlējis Maiju, trīs reizes piedāvājis viņai roku un sirdi, taču Maija jau bijusi laimīga līgava un atteikusi Ādamam. Viņš sācis briesmīgi dzert un, atlaists no darba Turaidas pilī, apmeties uz dzīvi Velna alā. 6. augustā Maija saņēmusi ziņu, ka Viktors jau pusdienlaikā viņu gaidot Lielajā alā, un viņam esot kas ļoti svarīgs Maijai sakāms. Maija ieradusies kopā ar mazo, 8 gadus veco māsiņu Lentu, Greifu īsto meitu. Māsiņa palikusi pļavā plūkt puķes, bet Maija iegājusi alā, tur viņu gaidījis Ādams Jakubovskis ar savu kalpu. Ar neglītiem vārdiem Ādams tuvojies Maijai, uzbrucis un saplēsis viņai kleitu. Maija cīnījusies, taču Jakubovskis pasaucis palīgā savu kalpu Skudrīti. Tad meitene izšķīrusies par briesmīgu soli. Viņa sacījusi Jakubovskim, ka viņas sarkanais zīda lakats, līgavaiņa dāvana, ir brīnumlakats un spēj pasargāt no ievainojumiem kaujas laukā. Aplikusi lakatu ap kaklu, viņa aicinājusi, lai Ādams cērt ar savu zobenu un pārliecinās par lakata brīnumspēku. Ādams satraukumā arī cirtis ar zobenu, un Maija nokritusi alā ar briesmīgu brūci kaklā. Viņa labāk atdevusi savu dzīvību, nekā ļāvusi aptraipīt savu godu. Ādams, ieraudzījis savu šausmu darbu, iekliedzies, aizliedzot kalpam sekot un aizbēdzis mežā, kur vēlāk ticis atrasts, pakāries savā siksnā. Mazā meitene, ieraudzījusi, ka māsa tiek nogalināta, kliegdamā aizbēgusi mežos un atrasta tikai pēc 3 dienām, turklāt sākumā

no pārdzīvojuma bijusi gluži kā sajukusi. Aizbēdzis arī kalps, bet nogalināto Maiju vakarā atradis līgavainis Viktors. Viņš izmīsumā atsaucis ļaudis no Turaidas pils un, kad tie ieradušies, tie Maijas asinīs ieraudzījuši dārznieka cirvīti. Izmīsušais Viktors ticis apsūdzēts līgavas slepkavībā. No mokām un nāves Viktoru paglābusi tikai Jakubovska kalpa liecība, kurš sacījis, ka nespēj pieļaut, ka tiek nonāvēts vēl viens nevainīgs cilvēks. Leģenda vēsta, ka Maija apbedīta Turaidas kapsētā un Viktors prombraucot uz Maijas kapa iestādījis 3 liepiņas.

Jaunlulātie savā kāzu dienā Turaidā mēdz nolikt ziedus pie Maijas kapa, un 10.maijā, Maijas vārda dienā, meitenes un sievietes, kam dots Maijas vārds, stāda vecajā kapsētā rozes.”

„Cik bēdīgs stāsts,” purva mošķīši bija noskumuši.

Sikspārnītis Sīmanis vēl piemetināja: „Man likās, ka burvju lakatu galvenais uzdevums ir paēdināt izsalkušos.”

„Jā, burvju lakati un galdauti to spēj,” piekrita arī Modris.

„Bet kas gan tie par uzrakstiem uz alas sienām?” pabrīnījās Kalli.

„Tos mīkstajā smilšakmenī iegravējuši ceļinieki un slavenas personas. Daži uzraksti ir pat no 17.gadsimta! Tagad gan, lai saglabātu iezi, tas nekur Gaujas nacionālajā parkā vairs nav atļauts. Saudzēsim miljoniem gadu vecos dabas veidojumus! Tepat otrpus ceļam ir arī Apmeklētāju centrs, kur ikvienam ceļotājam pastāsta par upi, smilšakmeņiem, plāvām – par visu, kas vērtīgs Gaujas nacionālajā parkā,” paskaidroja Gauja.

Maija Greifa uzaugusi par piemīlīgu un daiļu jaunavu. Vietējie ļaudis viņu dēvējuši par Turaidas Rozi. Maija bijusi laimīgi iemīlējusies un saderināta ar Siguldas pils dārznieku Viktoru Heilu...

Zīmējuma autore Deina Dīcmane, 8 g.

16.

Ar plostu uz jūru!

Indra Čekstere

„Bet tagad gan ejam atpakaļ pie Gaujas upes,” vedināja Modris. „Senatnē pa to pludināti koki – gan sasieti plostos, gan vēlāk arī vaļēji. Mēs arī varētu sasiet plostu no krastā sakritušajiem kokiem un pamēģināt ar to ceļot pa Gauju uz jūru!”

Ūdenī netālu no krastmalas krūmiem atskanēja šļaksts – tur peldēja bebrš. „Sveiki, draugi,” bebrš paplīkšķināja ar asti, „esmu gatavs ar saviem asajiem zobiem ceļiniekiem palīdzēt, jo mani zobi nemitīgi ataug, un man tie regulāri jālieto! Mēs, bebri dzīvojam gan Gaujā, gan vecupēs, gan mazajās upītēs un strautiņos, turklāt esam prasmīgi celtnieki un visur būvējam savus dambjus. Bet vai jūs zināt, kādi ir visplašāk izplatītie meli par mums?” Visi klātesošie saskatījās un neziņā paraustīja plecus. „Mēs, bebri, neēdam zivis, kā daudzi stāsta, bet gan pārtiekam no koku mizas un zariņiem, un mums visvairāk patīk darboties krēslas stundās.” „Bet kāpēc tad jūs neēdat zivis?” jautāja Kalli.

„Tikpat labi es varētu tev prasīt, kāpēc jūs, mošķīši, neesat cilvēki,” pasmējās bebrš. Kalli nodūra acis - viņai vairs nebija ko sacīt.

Drīz plostš bija gatavs, un, atvadījušies no čaklā palīga, ceļinieki devās uz jūru. Pirmais pārbaudījums bija asā straume zem lielā Siguldas tilta, bet Modris izrādījās prasmīgs plostnieks. Kad plostš jau labu laiciņu bija slīdējis pa straumi un bija apbrīnotas arī krāšņās Velnalas klintīs un kājnieku tilts, kādā asā Gaujas līkumā Gaujiņa aicināja: „Izkāpsim un apskatīsim Lielo akmeni jeb Runtiņa avotakmeni, kurš gan senatnē devēts arī par Velnakmeni. Par to arī ir teika: *xxSenos laikos uz lielā akmens pie Gaujas tupējis Velns, vērodams ceļiniekus un plostniekus, un maldinādams tos. Tiklīdz iedziedājies gailis, Velns pazudis kā nebijis. Senāk lielais akmens atradies pašā Gaujas krastā, Runtiņš, mazā, līkumotā upīte, gan vienmēr tecējis akmenim blakus. Par avotiņu līdzās akmenim stāsta, ka tā ūdens dod ceļiniekam jaunu spēku, vajag tikai ar sauju pasmelt un iedzert 3 malkus vēsā, garšīgā ūdens.*”

Tā tūliņ izdarīja arī visi ceļotāji, Kalli atkal nomazgāja seju ar avota ūdeni un pačukstēja Gaujai: „Mana mamma teica, ka avota ūdens ikvienu meiteni dara skaistāku, īpaši pavasarī, kad saule kausē sniegu un ledu.”

„Vai zināt, ka akmeņi ir senā ledus laikmeta liecinieki?” vaicāja Gauja, noglāstīdama Lielo akmeni, „ledājiem kūstot, tie pārnesti uz ļoti tālām vietām.”

„Bet kas šis par ceļu?” norādīdama uz ozoliem apaugušo ceļu līdzās Gaujai, ziņkārīgi apjautājās Kalli.

„Te vijās vecais Gaujas ceļš, tā atzars izved uz seno Kubeseles baznīcu. Tur blakus senajam

pilskalnam ir Turaidas lībiešu valdnieka Kaupo kaps. Gar veco ceļu, pa kuru tagad ierīkota Gaujas taka, bagātīgi aug arī lazdas. Vajag atrast riekstu jumīti un vienmēr nēsāt sev klāt, tad nekad nenomaldīsies,” pamācīja Modris, „mēs taču dodamies uz lielajiem Ķemeru purviem, kur mūs gaida Dzenītis.”

Pie Lielā akmens Gauja un siks-spārnītis Sīmanītis skumīgi atsveicinājās no mošķīšiem, kas sēdās atkal uz plosta un devās pretī jūrai. Jo tuvāk jūrai, jo Gaujas upe kļuva platāka. Diena bija mierīga un saulaina, un likās, nekas nekavēs ceļiniekus sasniegt Ķemeru nacionālo parku pa jūras ceļu.

Vieta tavam zīmējumam par piedzīvojumiem mitrājos.

...kādā asā Gaujas līkumā Gaujiņa aicināja: „Izkāpsim un apskatīsim Lielo akmeni jeb Runtiņa avotakmeni, kurš gan senatnē dēvēts arī par Velnakmeni.”

Zīmējuma autore Maija Gvozdeva, 8 g.

Kaņiera ezera stāsti

Kristīne Detkova

108

Gaujas ūdeņi ienesa Kalli un Modri Baltijas jūrā. Kalli ļoti patika peldēt pa jūru, bet Modrim gan ne, viņš kā Īstens purva mošķis, labāk jutās uz zemes, tāpēc abi nolēma: Kalli pavizināsies pa jūru, bet Modris jau ātrāk dosies uz cietzemi. Viņam vēl bija jānokārto dažas darīšanas pie Valguma ezera, bet, lai Kalli svešā vietā neapmaldītos un varētu ilgi vizināties pa jūru, mošķīši sarunāja tikties Ķemeru nacionālajā parkā, Kaņiera pilskalnā. Modris nolīga kādu sudrabkaiju, lai tā viņu aiznes uz Ķemeru nacionālo parku, un Kalli viena palika uz plosta, kur, viņu šūpota, viņa aizsnaudās. Ilgi mošķīte peldēja, saldi gulēja, sāka jau krēsloņ, kad pēkšņi Kalli sagrāba ass knābis. Purva mošķīti bija saķēris paugurknābja gulbis, lai aiznestu mājās parādīt saviem bērniem. Kalli iztrūkās un sāka brēkt. Arī gulbis iztrūkās un izmeta nešļavu no knābja atpakaļ jūrā, bet tad tomēr atgriezās paskatīties, kas tā par dīvainu zivi, ne zivi, vardi, ne vardi bijusi.

„Es esmu purva mošķis, ne zivs!” Kalli sašutusi rājās.

„Piedod!” atvainojās gulbis. „Es pārskatījos. Bet ko tu, purva mošķis, darīji jūrā?”

„Gauja mani tur ieskaloja. Mēs ar draugu Modri ceļojām pa mitrājiem, bijām lgaunijā, tad nācām uz Latvijas pusi. Gribējām apskatīt šīs zemes mitrājus. Vispirms devāmies uz Gaujas nacionālo

parku, kur Gauja mūs mīļi uzņēma, izšūpoja savos ūdeņos, stāstīja dažādus stāstus līdz ienesa jūrā. Modrim nepatika līgoties jūras viļņos un viņš ar sudrabkaiju aizlidoja uz Valguma ezeru, bet man ar plostu bija jābrauc līdz Kaņierim. Mēs vēlamies apskatīt Ķemeru nacionālo parku.”

„Tad tu uz Ķemeru pusi dodies! Es arī. Es dzīvoju Kaņiera ezerā, varu tevi tiktāl aiznest, bet no turienes līdz Ķemeriem varēsiet aiziet kājām,” gulbis piedāvāja.

„Labi,” Kalli piekrita. Gulbis atkal satvēra mošķīti knābī, bet šoreiz saudzīgi un maigi, un lidoja mājup. Tuvojās krasts, vakars satumsa.

„Kāda maza upīte ietek jūrā!” Kalli priecājās, rādot lejup.

„Tā ir Starpiņupīte, kanāls, kas Hercoga Jēkaba laikos rakts, lai nolaistu ūdeņus Kaņiera ezeram,” gulbis stāstīja, jau lidodams virs ezera un meklēdams nolaišanās vietu.

„Kāpēc? Kas notika?” Kalli satraucās.

„Es esmu slikts stāstnieks,” atteica sagurušais gulbis, ieplunkšķēdamis seklaajā, niedrēm aizaugušajā ezerā netālu no krasta. „Labāk ej, lai bebrs tev pastāsta. Par dažādām ūdens regulēšanas, jeb, zinātniski sakot, meliorācijas lietām viņš ir labāks speciālists.”

Mošķīte devās gulbja norādītajā virzienā un itin drīz tiešām ieraudzīja bebra darbus – krustām, šķērsām sagāztus kokus.

„Uzmanies!” atskanēja bebra sauciens, un tūliņ netālu no Kalli nokrita koks.

„Labvakar, bebra kungs!” sveicināja Kalli.

„Sveika, purva mošķīt!” bebrs atņēma.

„Mani sauc par Kalli, es ceļoju pa mitrājiem. Gulbis man ieteica tev pajautāt, lai pastāsti par Kaņiera ezeru. Kas tā par Starpiņupīti un kāpēc tā rakta?” Kalli jautāja.

Bebrs bija ļoti apmierināts par padarīto darbu (nogāzto koku), tāpēc labā garastāvoklī un labprāt apsēdās stāstīt: „^{xxiii}Vietā, kur tagad ir Kaņiera ezers, senos laikos bijušas lielas pļavas. Kādreiz kāda veca sieviņa ganījusi uz pļavas govī. Govs vārds bijis Kaņa. Uz vakara pusi nācis liels, melns mākonis. Sieviņa nodomājusi, ka būšot lietus, sākusī dzīt mājās govī un saukusi: „Kaņa! Duš mājās, duš!” Te acumirklī nokritušas pie sieviņas kājām trīs mazas zivtiņas. Tūlīt pēc zivtiņu nokrišanas uzgāzies liels ezers, un sieviņa ar govī noslīkusī. Tā par šī ezera rašanos stāsta teika. Kaņiera ezers aizņēmis lielu platību, tas bijis sekls un gleznains, kā jau lagūnu ezers piejūrā, bet ļaudis iedomāja ezeram zemi atkarot. Sen - kad ne es, ne mans tēvs, ne vecaistēvs vēl nebija dzimis - Kurzemē valdīja Hercogs Jēkabs, tad tika izrakts kanāls, kas savienoja Kaņieri ar jūru – Starpiņupīte. Bet ezers neizsusa, tāpēc upīti vēl vairākkārt padziļināja, 19.-20. gadsimta mijā pat līdz trīs metru dziļumam. Nu Kaņiera ūdens līmenis kritās apmēram par pusotru metru un aizsērēja vecā Slocenes upes gultne, kas no Valguma ezera nesa ūdeņus uz Kaņieri, tālāk uz Slokas ezeru līdz pašai Lielupei.”

„Lielupe, Lielupe, māsa mana,” pēkšņi ieguldzināja ūdens.

„Kā iet manai mācai, kādi ūdeņi tajā plūst,” kāda balss turpināja sērot. Ezera ūdeņos pavīdēja upesmeitas mati.

„Labs vakars, Slocene!” bebrs sveicināja. „Tā ir Slocenes upes dvēselīte,” viņš skaidroja. „Nāc, saņem ciemiņus no Igaunijas, pastāsti savus stāstus purva mošķītei Kalli!” Bebrs māja, saukdams meitu krastā.

Izbrida seklumā ūdens meitene, tāda pati kā Gauja, un Kalli nodomāja: cik līdzīgi ir visi mošķi, tik līdzīgi ir visas upes – māsas taču.

„Lielupe bija plaša un līkumota, ar leknām mitrām pļavām tās krastos, ar niedru labirintiem gluži kā Kaņierī, un mums bija kopēji ūdeņi. Bet tad cilvēki mainīja ūdens tecējumu un mūsu dzīves. Un nu mēs vairs nesatiekamies,” skumji stāstīja Slocene, un Kalli saprata, ka upīte satraucas par savu māsu.

„Lielupei nekas nekaiš, tā joprojām ir liela upe ar mitrājiem krastos, un šos mitrājus tagad cilvēki aizsargā,” mierināja Kalli. „Es, purva gariņš, to visu zinu,” viņa smaidīja.

„Bet vai tu zini, kā velns reiz mēģinājis Lielupi aizbērt?” bebrš iejaucās, acis piemiedzis.

„Nē,” Kalli atzina. „Mēs, purva gari, jūtam, kas notiek ar ūdeņiem, bet teikas un leģendas uzzinām vien ceļojot, jo katrā vietā tās ir savas, tāpēc pat vienai upei tās iztekā var būt viens stāsts, bet lejāk kādā citā zemē jau pavisam cits.”

„Pastāsti viņai, Slocene!” bebrš aicināja upesmeitu. Un klusā, čalojošā balsī Slocene sāka:

„^{xxiii} Reiz viens kungs saderējis ar Velnu, ka Velns nevarēšot aizbērt Lielupi. Velns salīdzis par trim siekiem zelta. Labi. Velns nogājis upes krastā un sācis ar zemēm dambēt, bet Dievs sūtījis labi lielu lietu, un tas zemi aizskalojis. Tagad Velns skrējis pēc akmeņiem. Otro klēpi nespams, skatās, ka upe jau pusē aizdambēta. Kungs redz, ka labi nebūs, iet stallī un dzied kā gailis. Gailis domājis, ka laiks jau dziedāt, sasitis spārnus un skaļi nodziedājis. Velns izmetis trešo klēpi pusceļā un aizlaidies, jo kungs bij' salīdzis līdz pirmajiem gailjiem. Tā Velns paspēlēja trīs sieki zelta naudas.”

„Nabaga velns!” Kalli smējās. „Jūsu teikās ļaudis parasti viņu pieveic. Bet stāstiet, kas notika ar Kaņiera ezeru pēc ūdeņu nolaišanas!” mošķīte aicināja.

„Ļaudis ar laiku saprata, ka ezeram atkarotā zeme lauksaimniecībā un

mežsaimniecībā nav izmantojama un atstāja to savā vaļā. Starpiņupīte arī lēnām aizsērēja. 2. pasaules kara laikā uz upītes uzcēla slūžas, lai paceltu ūdens līmeni. Ūdens šeit tika vairakkārt celts un laists lejā, un celts atpakaļ... Būvēja zivju ceļus, pēcāk otras slūžas, nu, daudz te tika būvēts un rakts. Ilgu laiku zivis vispār netika ceļot no ezera uz jūru un atpakaļ. 2006. gadā tika atjaunota divu slūžu sistēma un, tās viltīgi darbinot, nu zivīm atkal ceļš starp jūru un ezeru ir vaļā," bebrš nobeidza savu stāstu.

„Arī ezers tagad tiek saudzēts!” Slocene piemetināja. „Ir aizliegtas ūdensputnu medības, tiek kontrolēta zveja, šeit ir gleznaina putnu vērošanas un ūdens atpūtas vieta, skatu tornis, laivu bāze.”

„Un neaizmirsti par pastaigu vietām, kaut vai šo - mēs te esam krastā, un tas tur, lūk, ir Kaņiera pilskalns,” bebrš norādīja uz pauguru mežmalā.

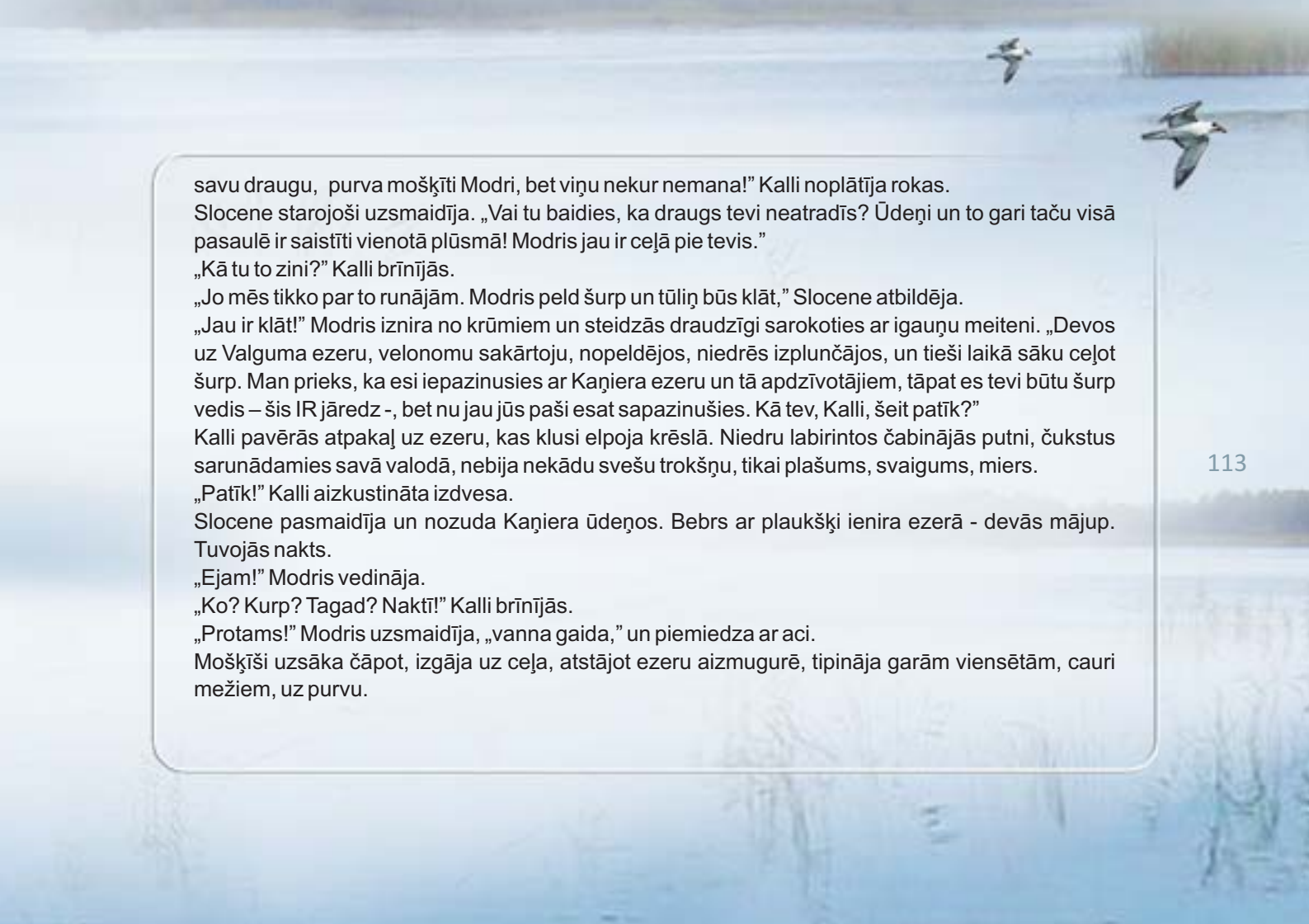
„Pilskalns, tik tuvu jūrai?” Kalli brīnījās.

„Jā,” bebrš lepni atteica. „Šis ir vienīgais pilskalns tik tuvu jūrai, purvainā un neapdzīvotā vietā. Teika stāsta, ka ^{xxiv}šeitan mituši jūras laupītāji, kas reizēm kuruši ugunsurus kā viltus bākas, maldinājuši un vilinājuši kuģus krastā, lai kuģi uzbrauktu sēklim un tad tos varētu aplaupīt. Mēļo arī, ka Napoleona karaspēks pēc sakāves 1812. gada vasarā Kaņierī nogremdējis salaupītās bagātības. Līdz pat šai dienai pilskalns nav izpētīts, tāpēc to, kam īsti taisnība, nezina neviens.”

„Jāāā,” domīgi novilkā Kalli. Un iestājās klusums.

„Kurp tu dosies tālāk?” Slocene jautāja Kalli.

„Pat nezinu,” mošķīte samulsusi apskatījās apkārt. „Biju vienojusies Kaņiera pilskalnā tikties ar

savu draugu, purva mošķīti Modri, bet viņu nekur nemanā!" Kalli noplātīja rokas. Slocene starojoši uzsmaidīja. „Vai tu baidies, ka draugs tevi neatradīs? Ūdeņi un to gari taču visā pasaulē ir saistīti vienotā plūsmā! Modris jau ir ceļā pie tevis.”

„Kā tu to zini?” Kalli brīnījās.

„Jo mēs tikko par to runājām. Modris peld šurp un tūliņ būs klāt,” Slocene atbildēja.

„Jau ir klāt!” Modris iznīra no krūmiem un steidzās draudzīgi sarokoties ar igauņu meiteni. „Devos uz Valguma ezeru, velonomu sakārtoju, nopeldējos, niedrēs izplunčājos, un tieši laikā sāku ceļot šurp. Man prieks, ka esi iepazinies ar Kaņiera ezeru un tā apdzīvotājiem, tāpat es tevi būtu šurp vedis – šis IR jāredz -, bet nu jau jūs paši esat sapazinušies. Kā tev, Kalli, šeit patīk?”

Kalli pavērās atpakaļ uz ezeru, kas klusi elpoja krēslā. Niedru labirintos čabinājās putni, čukstus sarunādamies savā valodā, nebija nekādu svešu trokšņu, tikai plašums, svaigums, miers.

„Patīk!” Kalli aizkustināta izdvesa.

Slocene pasmaidīja un nozuda Kaņiera ūdeņos. Bebrs ar plaukšķi ienīra ezerā - devās mājup. Tuvojās nakts.

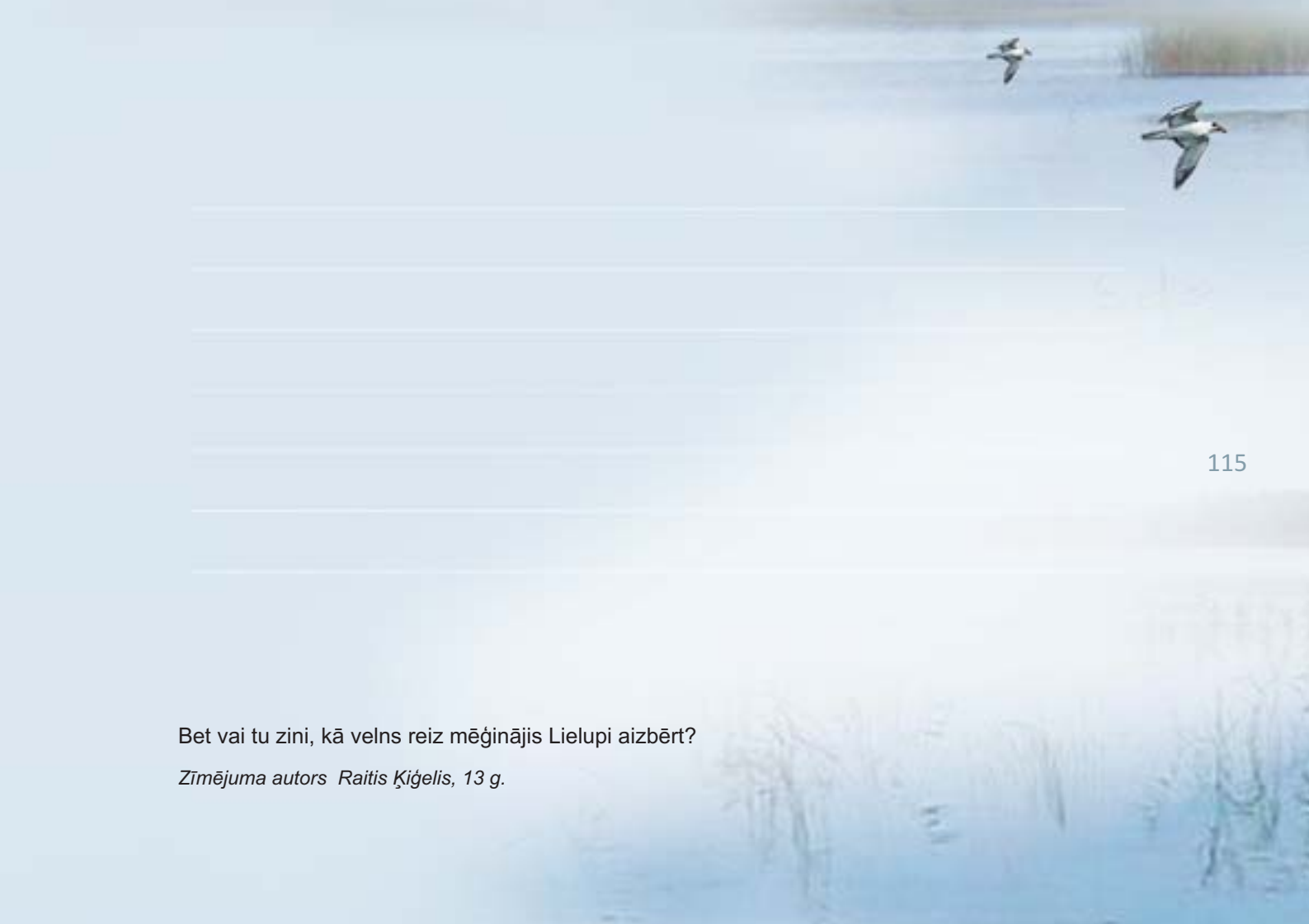
„Ejam!” Modris vedināja.

„Ko? Kurp? Tagad? Naktī!” Kalli brīnījās.

„Protams!” Modris uzsmaidīja, „vanna gaida,” un piemiedza ar aci.

Mošķīši uzsāka čāpot, izgāja uz ceļa, atstājot ezeru aizmugurē, tipināja garām viensētām, cauri mežiem, uz purvu.

Bet vai tu zini, kā velns reiz mēģinājis Lielupi aizbērt?

Zīmējuma autors Raitis Ķīģelis, 13 g.

Modris stāsta par Valguma ezeru

Kristīne Detkova

116

„Ko tu šodien darīji?” Kalli jautāja.

„Daudz ko,” Modris nopūtās. „Šodien biju pie Valguma ezera, apstaigāju, pārskatīju tam pieguļošās teritorijas, sakārtoju velonomu.”

„Vai Valgums ir līdzīgs Kaņierim?” vaicāja Kalli.

„Īsti gan ne,” Modris domīgi novilka. „Valgums ir dziļš. Un valgs,” viņš aizdomājās.

„Pastāsti Valguma teiku!” Kalli aicināja.

„Kuru teiku?” Modris bija izbrīnīts par šādu uzaicinājumu.

„Jums taču šeit, Latvijā, par katru ezeru, upi un nostūri ir kāda teika, vai ne?” Kalli izaicināja.

„Nu, ja tā padomā, laikam jau gan. Pat vairākas. Ja ne teikas, tad nostāsti, pat fakti. Vēsture.” Modris aizdomājās.

„Tad pastāsti par Valgumu. No kurienes tāds vārds?” Kalli nelikās mierā.

„Drīzāk gan jājautā, no kurienes tāds ezers,” Modris jau atkal vizzinoši smaidīja. Par savām dzimtajām malām viņš mācēja daudzum daudz stāstīt.

„Redz, kādreiz mums ezeru vēl neesot bijis, teika stāsta. Ezeri esot lidojuši par gaisu līdz brīdim, kamēr cilvēki viņu vārdus atminējuši un tad tie krituši lejā, kur piesaukti.”

„Kā ar Kaņieri?” Kalli minēja.

„Jā, kā ar Kaņieri,” Modris apstiprināja. „^{xxv} Arī Valgums esot tā savulaik gājis pa gaisu kā mākonis, sev vietu uz zemes meklēdams, bet tagadējā Valguma gultnē senos laikos bijis ciems. Ciemā dzīvojusi nejauka saimniece, kura savu pameitu, balto Grietiņu vārdā, visādi mocījusi. Reiz bargā pamāte tālu no mājām, tīrumā karstā vasaras laikā balto Grietiņu briesmīgi nodarbinājusi. Bērnam ļoti gribējies dzert, bet pamāte neļāvusi ņemt druvā ūdens krūzi līdz. Bērnam lipusi mēle pie zobiem. Piepeši ierūcies pērkons un no jūras nācis melns mākonis. „Paldies dievam!” meitene iesaukusies, „būs taču valgums!” Ezera vārds bija uzminēts, un tas ar milzīgu šalkoņu ir nogāzies uz ciematu. Visi ļaudis un lopi, izņemot Balto Grietiņu, gājuši bojā. Interesanti atzīmēt, ka vēl tagad kādu vietu, apmēram kilometra attālumā no ezera, sauc par Balto Grietiņu mežu. Bet Valguma vēsā dzelme rosina fantāziju un pievelk. Stāsta, ka ^{xxvi} hercogs Jēkabs uzturējies ezera krastos un medījis dziļajos mežos, kur vēl tagad redzamas viņa medību pils atliekas. Savukārt hercogs Fridrihs Kazimirs te ierīkojis plašu zvēru dārzu. Kāda senāka leģenda pat vēstī, ka garām Valgumam reiz braucis bīskaps Alberts. Pie ezera viņa karietei uzbrukuši neģēļi un sagūstījuši ļaudis, nolaupījuši mantas, vien pats bīskaps paglābies. Bet sagrābto zelta karieti seši satrakotie baltie zirgi ar visiem uzbrucējiem ierāvuši Valguma dzelmē, kur skaidrās dienās to redzot vēl tagad.”

„Vai Valgums bija tas ezers, kur trauki un tanks esot nogremdēts?” Kalli jautāja.

„Par tanku tādi nostāsti klīst, bet trauki esot Melnezerā Ķemeru. Tur zemūdens arheologs atrada juveliera Velmera 30. gados darinātos Ķemeru sanatorijas traukus. Tie un citas mantas 70. gados sanatorijā nozagtas un slēpjot iemestas ezerā. Bet, lai cik skaisti būtu mūsu ezeri, mēs esam

purva mošķi, tāpēc vedu tevi uz savu lielāko mošķu vannu – sēra dīķiem. Jo sēravoti un sērūdens ir Ķemeru nacionālā parka mitrāju lielākā taustāmā bagātība. Lūk, esam jau klāt,” Modris ņēma Kalli aiz rokas un cauri smalkam mežiņam ieveda viņu aizaugošā purvā. Sūnām žļurkstot zem kājām, abi draugi brida purvā iekšā.

„Kāāāda smarža!” Kalli dzīji ieelpoja, šķiet, mēģinot vienoties pati ar sevi, vai viņai tā patīk, vai nē. „Jā, sērūdeņi,” Modris apmierināti novilka un iepluņčāja seklā, plašā peļķē. Mazais ķermenītis viegli uzgūlās sūnām, neatstādams ne mazāko iespiedumu. Kalli sekoja drauga piemēram un nu jau abi divi mirka iedzeltenjā purva rāvā. „Cilvēki rauc degunu, ka sērūdens ožot pēc puvušām olām, bet man patīk. Šeit sērūdens avoti izplūst purvā un sakrājas, veidojot sekļus, bet plašus sērūdens dīķus, unikālas, dabā ļoti reti sastopamas vietas. Tieši šie ir izteiksmīgākie sēravotu izplūdes dīķi Latvijā, un viskaistākie tie ir pavasarī, kad ūdenī savairojas mikroorganismi, to iekrāsojot koši sarkanā krāsā.”

„Tu zini,” piesardzīgi teica Kalli, „šķiet, ka man arī patīk! Jā, olām līdzīga gan smarža ir, bet tā ir arī, nu, svaiga. Nemaz ne nepatīkama. Vajag tikai aprast un... iedziļināties. Vai šo ūdeni var arī dzert?” „Jā, protams,” Modris atbildēja un tūliņ drosmīgi rādīja piemēru, kā tas darāms, piesmeļot pilnas saujas ūdens un liekot pie lūpām, iedzerot, un vēl seju beigās apskalojot. „Mūsu sērūdens ir ļoti veselīgs. Iekšķīgi – dzerot – tas ārstē gremošanas un vielmaiņas slimības, ieelpojot tā tvaikus, var mazināt dažādu elpošanas sistēmas slimību simptomus, bet arī sērūdeņu peldes ne vien tonizē, uzlabo asinsriti un vielmaiņu, bet pat dziedē ādas slimības. Ir kāda teika:

^{xxiii} *Sensenos laikos jūras līcī vētrā gājis bojā burinieks. Vienīgais līdz krastam nokļuvušais jūrniece*

ilgi maldījies pa mežiem un purviem, piedzīvojis daudz likstu. Piekusis viņš nolēmis atpūsties upītes malā pie milzīga ozola. Nemanot no koka saknēm izlīdusi čūska un iedzēlusi jūrniekam. Sāpju un slāpju mocīts, viņš atslīdzis zemē pie ozola, atmetis sāņus sadzelto roku.

Atguvies no nesamaņas, jūrnieks manījies, ka viņa roku apskalo auksta ūdens strūkla – no ozola sakņu apakšas plūdis avotiņš, kuram bijusi dīvainā smarža un garša. Remdējis slāpes, apmazgājis brūci, jūrnieks drīz jutis neparastu spēku pieplūdumu. Viņš piecēlies, pa taku izkļuvis no purva un cilvēkiem, kurus pirmos saticis ceļā, izstāstījis par dziedinošo brīnumavotu pie ozola varenajām saknēm. Kopš tā laika cilvēki gājuši pie avota dziedēt slimības.”

„Bet tā jau tikai teika,” neticīgi pavīpsnāja Kalli. „Mēs jau noskaidrojām, ka neviena čūska tāpat vien, bez iemesla cilvēkam neuzbruks, kur nu vēl guļošam. Čūskas tāpat kā vilki, kā visi dzīvnieciņi, vairās no liekām problēmām, baidās no cilvēkiem un uzbrūk tikai tad, ja jūtas apdraudēti – vai nu cilvēks zvēriņam uzkāpj vai sabiedē, vai aizskar, apdraud bērnus vai mājas.”

„Jā, tev, protams, taisnība,” Modris piekrita. „Cilvēki bieži pārspīlē un lietas, no kurām baidās, attēlo kā ļaunas. Mēs, purva mošķi, taču to zinām labāk kā citu vietu gari. Kādas muļķības par tām pašām tavām iemīļotajām maldugunīm purvos vien nav dzirdētas! Purvos mītot ļaunas raganas un purva velni, kas dedzinot ugunis, lai vilinātu cilvēkus akačos, bet patiesībā jau purvā, ja arī kāda uguntiņa naktī spīd, tad tā ir vien purva dabīgo gāzu nejauša pašaizdegšanās un vīrs akačiem un dūksnājiem gunis spīd biežāk, jo tur, tur ātrāk un vairāk trūd augu un dzīvnieku atliekas, vairāk gāze izdalās. Un nekādu ļaunu velnu un ļaunu raganu purvos nav, pat ne šeit, Raganu purvā.”

„Šo purvu sauc par Raganu purvu?” Kalli smējās. „Cik labi! Gan jau nosaukums cilvēkus atbaida, ka tie šurp nenāk. Un labi ir, ka tā, mazāk dabu traucē.”

„Jā, šeit, sēra dīķos, cilvēkiem jāuzmanās, lai nenodara purvam pāri. Purvi vispār ir ļoti jūtīgi. Ja tos sausina, tie aizaug un pārvēršas par mežu, kā šeit,” Modris ar plašu žestu aicināja pavērties apkārt.

„Jā, es jau sajutu, ka kaut kas nav lāga. Pārāk daudz priežu, pārāk lielas priedes purvam. Nabaga Raganu purvs. Aizaug un pārmežojas,” Kalli sadrūma.

„Jā. Slikti,” Modris arī sadrūma. „Bet gan jau būs labi. Nacionālais parks rūpējas par šādām bioloģiski vērtīgām vietām, arī par Raganu purvu parūpēsies tāpat kā par Lielo Ķemeru tīreli. Rīt iesim pie Ķemeru sēravotu pārvaldnieces Ķemeru ķirzaciņas, viņa tev pastāstīs, ka nav tik ļauni. Jā, cilvēki kļūdās un nodara purviem pāri, bet viņi arī cenšas labot pieļautās kļūdas, jo galu galā, viņiem pašiem tas ir izdevīgi. Dabisks purvs ir drošāks un praktiskāks nekā nosusināts, jo kā liels sūklis satur sevī lieko apkārtnes ūdeni un dabīgi regulē mitrumu apkārtējā vidē. Būs labi,” Modris drošināja. „Bet tagad liekamies uz auss. Rīt dosimies tālāk, uz pilsētu.” Un Modris ieritinājās sūnās. Kalli iečaukstēja draugam blakus, bet, vēl miegā laizdamās, sāpināta klusi burkšķēja: „Nosusināt purvu, kā tā var...”

Šeit tu vari ielīmēt savu zīmējumu!

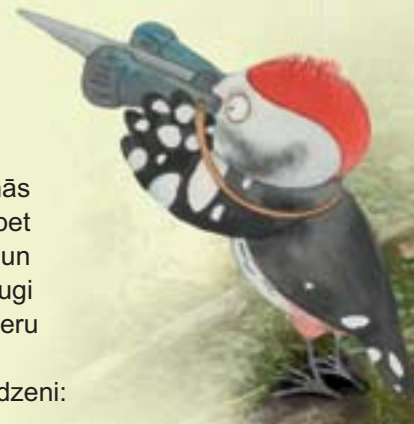
Arī Valgums esot tā savulaik gājis pa gaisu kā mākonis, sev vietu uz zemes meklēdams, bet tagadējā Valguma gultnē senos laikos bijis ciems. Ciemā dzīvojusi nejauka saimniece, kura savu pameitu, balto Grietiņu vārdā, visādi mocījusi. Reiz bargā pamāte tālu no mājām, tīrumā karstā vasaras laikā balto Grietiņu briesmīgi nodarbinājusi...

Zīmējuma autore Sintija Belavniece, 11 g.

19

Tikšanās ar baltmugurdzeni mitrajā mežā

Kristīne Detkova

124

No rīta mošķītšus pamodināja... klusums, dziļš un plašs. Rūsganajās sūnās staipījās dzērveņu smalkās stīgas, mazliet čabēja baltmeldri un spilves, bet vaivariņi smaržoja kā negudri. Mošķītši ieelpoja dziļi un lēni, un jutās stipri un laimīgi – purvs deva spēku celties un doties pretim jaunai dienai. Draugi nomazgājās sērūdenī, bezsvara gaitā izbrida no purva un devās Ķemeru virzienā.

Pēc neilga gājiena Modris pēkšņi satvēra Kalli roku, apturot draudzeni: „Klausies!”

Kalli ieklausījās un saprata: „Dzenis!”

„Baltmugurdzenis,” Modris lepni teica. „Ejam apciemot!”

Abi gājēji nokāpa no ceļa un pār kritušiem kokiem, caur krūmiem un lapām lodāja skaņas virzienā. Atrada ar’.

„Labs rīts, baltmugurdzeni!” Modris sveicināja. „Iepazīsties ar manu sugas māsu - purva mošķīti Kalli no Igaunijas!”

„Labrīt,” dzenis rāmi atņēma. „Es tieši brokastoju. Vai nevēlaties kādu mizgrauža kāpuru? Knābju jums nav, tāpēc varu izkalt jums katram pa vienam kukainenam.”

„Brr, nē, paldies liels, bet mēs, labie gariņi, tomēr dzīvas būtnes neēdam,” Kalli pieklājīgi atteicās un uzmanīgi pētīja dzeni. „Man liekas, es tevi esmu kaut kur redzējusi,” Kalli, šķiet, sarunājās pati ar sevi.

„Noteikti esi!” baltmugurdzenis lielīgi izslējās. „Es taču esmu Ķemeru nacionālā parka simbols! Mans attēls ir uz parka logo un es pat esmu pārzīmēts mazs un mīlīgs Dabas skolas emblēmai!”

„Dabas skolas? Kas tā tāda?” Kalli jautāja tālāk.

Modris pasteidzās atbildēt pirmais: „Tā ir īpaša „mācību iestāde” Latvijā visu vecumu bērniem, kur zinības neapgūst vienīgi no grāmatām vai attēliem, bet viss tiek pārbaudīts, meklēts un pētīts dabā. Dabas skolas bāze atrodas Ķemeru nacionālā parka administrācijas ēkā „Meža māja”, kur atrodas arī parka informācijas centrs. Aiz ēkas līkumo dumbrāja laipa – viena no tsākajām šī parka takām, bet tāpēc tā nebūt nav mazāk interesanta par pārējām.”

„Protams, protams,” baltmugurdzenis apmierināti piekrita. „Dumbrāja taka ļauj izstaigāt īstenu mitro mežu ar sausām kājām, jo laipa uzbūvēta prāvu gabalu virs zemes, un šajā dumbrājā mēs, dzeņi, mītam lielā daudzumā – ^{xxvii}Latvijā pavisam mīt deviņas no 180 pasaules dzeņu sugām, un tās visas deviņas ir sastopamas arī Ķemeru nacionālajā parkā: tītiņš, dižraibais, mazais, vidējais, trīspirkstu dzenis un baltmugurdzenis, kā arī melnā, pelēkā un zaļā dzilna. Pēdējo gan drīzāk var uzskatīt par retu ciemiņu, taču pārējie ir īsteni un pastāvīgi šejienes iemītnieki”.

„Labi, labi, profesors,” Modris smējās, „tikai nesāc runāt pārāk sarežģīti.”

„Kāpēc jūsu, dzeņu, šeit ir tik daudz?” Kalli brīnījās.

126

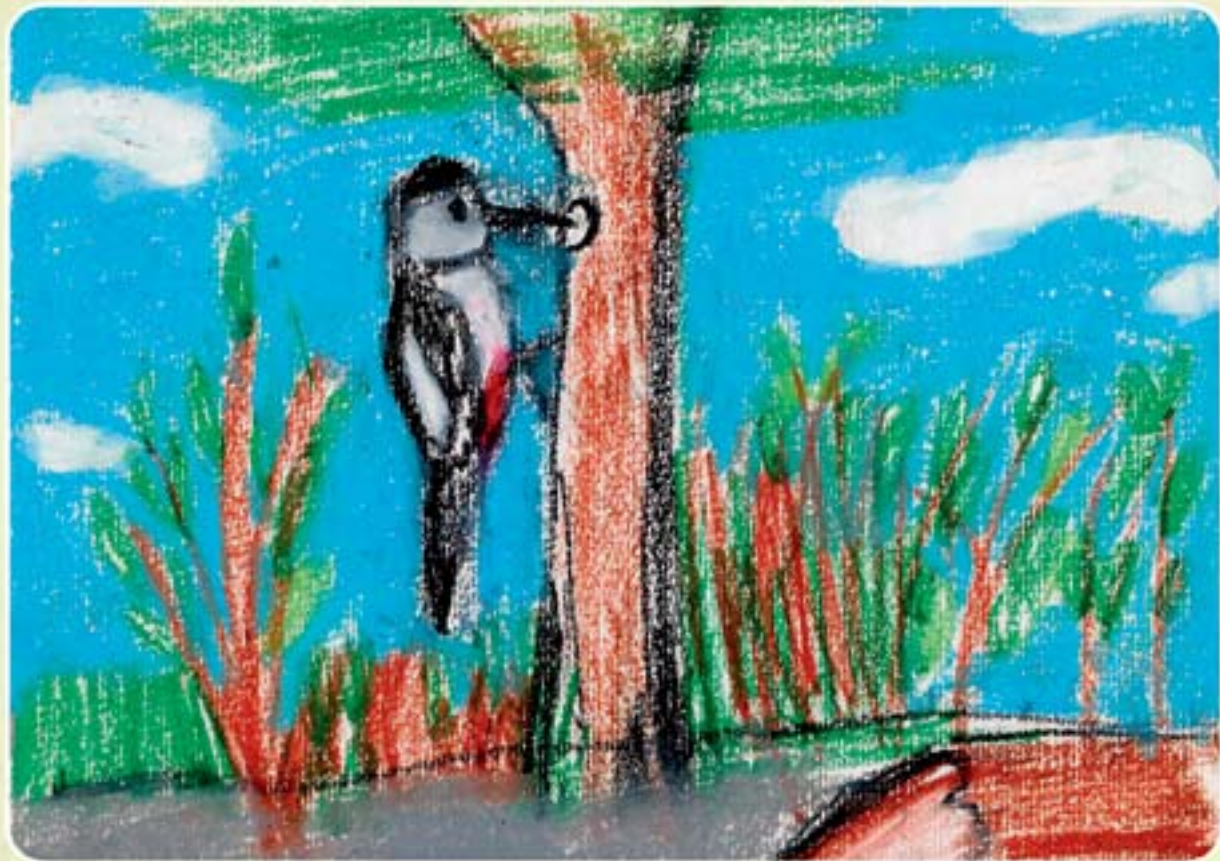
„Redzi,” baltmugurdzenis nolaidās uz zemāka zara un vēlīgi skaidroja, „dzeņi pamatā ir vientuļnieki un tikai barības pārpilnība var tos sapulcināt vienuviet. Mēs nespējam izdzīvot vietās, kur cilvēks ar visu sparū iejaucas dabas procesos. Man, piemēram, lai barotos, nepieciešams, lai mežā būtu daudz kalstošu vai nokaltušu koku. Ciršanai un naudas pelnīšanai speciāli audzētos mežos mirušu koku klātbūtne tiktu uzskatīta par nevēlamu, savukārt dabiskā, cilvēka neskartā mežā mirstošiem kokiem ir ievērojama nozīme dabas ciklā. Lielā dzeņu sugu daudzveidība Ķemeru nacionālajā parkā liecina par to, ka te lielās platībās sastopami dabiski un cilvēka rokas maz skartī meži – tas, kas dzeņa dzīvei ir visvairāk nepieciešams. Tāpēc dzeņu šeit ir daudz. Bet kas jūs, purvainus, šurp atvedis?” baltmugurdzenis ieinteresējās.

„Es izrādu draudzenei Latvijas mitrājus kā viņa man izrādīja Igauniju,” Modris skaidroja. „Tagad mēs dodamies pie sēravota ķirzaciņas, viņa mūs jau gaida.”

„Tad nelieciet viņai gaidīt!” baltmugurdzenis uzsmaidīja. „Laimīgu ceļu!”

„Uz redzēšanos,” atņēma purva mošķīši un devās tālāk.

„Labrīt,” dzenis rāmi atņēma. „Es tieši brokastuju. Vai nevēlaties kādu mizgrauža kāpuru?”

Zīmējuma autors Ernests Rovans Bolmanis, 10 g.

Ciemos pie Ķemeru sēravota ķirzaciņas

Kristīne Detkova

130

Pavisam drīz abi nonāca Ķemerose. Tur, Vēršupītes krastā, viņus gaidīja sēravota ķirzaciņa – neliela akmens skulptūra, kurai no mutes plūda ņiprs sēravots.

„Cik jauks avotiņš!” Kalli priecājās un steidzās padzerties atspirdzinoši vēso ūdeni. Ķirzaciņa apmierināti sveicināja ciemiņus un, kā jau Ķemeru pilsētas parka apmeklētākā objekta saimniece, stāstīja Kalli par sēravotiem.

„^{xxviii}Nekur citur Rietumeiropā sērūdēns nav sastopams tik lielā daudzumā kā Ķemerose un mūsu avoti pieder pie stiprākajiem sēravotiem. Tie tālu pārspēj izslavētos ārzemju avotus, savukārt, dziednieciskās Ķemeru un Kaņiera ezera dūņas lielā mērā līdzinās izslavētajām Ārensburgas dūņām Sāmsalā un Limānu dūņām Melnās jūras piekrastē. Ķemeru apkārtnē atrodas vairāk nekā 20 sērūdeņu avoti, bet praktiski izmantojami ir tikai daži. Es, ķirzaciņa, šobrīd esmu vienīgais labiekārtotais, brīvi pieejamais sēravots Ķemerose. Tu jau noteikti būsi dzirdējusi teiku par sēravotu, kas izdziedējis jūrnieku?”

„Jā, esmu gan,” Kalli apstiprināja.

„Kāda cita leģenda stāsta par vecīti, kurš, dzerot sēravota ūdeni, atguvis jaunību un vīrišķību.

Pateicoties galvenokārt šiem avotiem, attīstījās savulaik elegantā un bagātā Ķemeru pilsēta, kas tagad ir Jūrmalas pilsētas daļa. Lielā mērā tieši šo avotu dēļ te tika izbūvēts dzelzceļš, kādreiz, kūrortpilsētas ziedu laikos, te pat kursējis tramvajs!” Ķirzacīņa sapņaini ieņēma atmiņās. „Lai arī tagad Ķemeri ir ļoti klusi, pat tukši, cerība vēl nav zaudēta. Visi sapņo, ka senie laiki atgriezīsies un būs pat vēl labāk kā tajos laikos. Ķemeri joprojām ir ļoti skaisti un ļoti vērtīgi.”

„Tu šeit esi vienīgais sēravots, vai tev nav vientuļi?” Kalli uztraucās.

„Nē taču, es jau teicu, ka avotu ir ļoti daudz, tikai ne visi ir izbūvēti tā, kā es – ar savu ūdens paviljonu, akmens kāpnēm, skulptūru... Vairums citu avotu izlaužas virszemē upes krastos, mežos, purvmalās – dažādās vietās. Tos var atrast, apskatīt, baudīt... Un es neesmu atmetusi cerību sagaidīt, ka tiks restaurēti izsīkušie parka avotiņi Tautumeita un Vardīte. Kazi, arī Bertrama avotiņš var tikt atkal labiekārtots - nekas jau nav mūžīgs, arī iznīcība ne. Cilvēkiem patīk šurp nākt, patīk skaistas vietas; gan viņi atkal par mums parūpēsies.”

„Bertrama avotiņa vārds man šķiet dzirdēts, citus gan nezinu,” Kalli domīgi sacīja.

„Nu, Bertrama avotiņš noteikti ir viens no slavenākajiem. Ir nostāsts, ka ^{xxix}daudzus gadu desmitus kūrortvieta nav bijusi pieejama vienkāršajiem ļaudīm, vien turīgākajiem un ietekmīgākajiem cilvēkiem – ārzemju bagātniekiem un vietējiem latviešu muižkungiem. Tad reiz pie viena no kūrortvietas saimniekiem esot atnācis kāds latviešu zemnieks Bertrams un lūdzis, lai viņam ļauj bez atlīdzības izmantot minerālūdeni savu kaišu dziedēšanai. Bet saimnieks pat par maksu nav izpildījis šī zemnieka lūgumu un patriecis lūdzēju, jo zemnieka nabadzīgais apgērbs nepatīkami traucētu šīs pasaules varenos. Bet Bertrams meža dziļumā netālu no Slokas ezera

uzgājis vēl nevienam nezināmu avotu. Vienkāršā ozola ballā Bertrams ņēmis dziedniecības vannas un drīz izveseļojies. Šī avota slava ātri izplatījies nabadzīgo cilvēku vidū un pie tā ārstēties sākuši nākt simtiem tādu cilvēku, kuriem nebijis pieejamas bagāto lepnās dziednīcas. Tā meža avots kļuvis par dziedniecības centru, bet pats avots nosaukts atradēja vārdā par Bertrama avotu. Diemžēl nepareizi veiktās avota akas izbūves dēļ, tā pilnībā izsīka, bet takas vairs netika izmantotas un pamazām aizauga. Šobrīd saglabājušies vairs tikai avota akas fragmenti, bet avota ūdeņi vairākās vietās izplūst Vēršupītes krastā,” ķirzaciņa nobeidza. „Es pati, starp citu, nemaz nevaru lepoties ar ļoti senu pagātni,” viņa kautrīgi piemetināja. „Kādreiz te, manā vietā, avota ūdeni lēja nevis ķirzaka, bet delfīns, tāds pats, kāds redzams Ķemeru ģerbonī. Sākotnēji delfīna mugurā sēdējis kāds mazs akmens puisēns, pēcāk delfīns palicis viens, nu, un vēl pēc laika viņu nomainīju es,” ķirzaka apmierināti izslēja galvu.

„Vai Vēršupīte arī ietek Slokas ezerā, kā kādreiz Slocene?” Kalli jautāja.

„Jā,” pamāja Modris. „Tagad Slocenes veco gultni dēvē par Vecsloceni, un pirms satikšanās ar Vecsloceni pie paša Slokas ezera, Vēršupīte gleznaini līkumo pa Ķemeru pilsētas parku, tai pāri ved daudzi mīļīgi tiltiņi - „Muzikālais” ar notiņām margās, „Nopūtu”, „Kaprižu” un citi. Vietās, kur upītē ietek sēravoti, tumšais ūdens iekrāsojas bālgans, bet gaisu piepilda īpašais sēra aromāts. Kūrorta ziedu laikos pa Vēršupīti un kanāliem bijis iespējams pat braukāt ar nelielām laiviņām.”

„Vakaros virs Vēršupītes kā pa ātrgaitas šoseju uz ezeru medīt trauc parkā dzīvojošie sikspārņi. Te tie arī tiek ķerstīti un pētīti Sikspārņu naktī, kas notiek ik gadu vasarā un kur var piedalīties ikviens,” ķirzaciņa piemetināja.

„Bet vai tu, Kalli, jau zini, kur rodas mūsu slavenie sērūdeņi?” ķirzaciņa pēkšņi attapās pavaicāt. „Nē,” galīgi samulsusi purva mošķīte novilkta. „Tas ir, jā, es zinu, kā tie rodas – zem purviem! Sērūdens ir minerālūdens, kura galvenā sastāvdaļa ir sērūdeņradis – ūdenī izšķīdusi gāze. Sērūdens rodas zem augstajiem sūnu purviem, dziļi pazemē, kur klāt netiek gaiss, toties mīt tīpašas, ļoti sīkas radībiņas – sēra baktērijas. Ar to palīdzību notiek vesela virkne sarežģītu procesu, un rezultātā rodas veselīgais ūdens. Bet kur tieši sākas tavš sēravots, es nespēju izsekot,” mošķīte atzinās.

„Tas pat purva gariņam ir par grūtu,” Modris piekrita.

„Nu, precīzi, kur katrs avots plūst, laikam jau nezina neviens,” ķirzaciņa atzinās. „Mēs tikai zinām, ka sērūdeņi veidojas zem Lielā Ņemeru tīreļa, kādreiz saukta par Lielmeža tīreli.”

„Ir kāda teika par šo tīreli,” Modris iejaucās. „^{xxiii} *Vecu vecos laikos Džūkstes apgabalā bijis tāds Milzis, kāds reti redzēts. Reiz plosījies karš. Milzim nu bijis uzdots ienaidniekus atsargāt no jūras puses, un viņš to arī apņēmis. Bet kādu dienu Milzim, gar Ņemeru jūrmalu vienam pašam staigājot, uznācis salds miegs. Tas nolicies uz kreiso ausi, pārstiepis savas milža kājas pār jūras kāpām lielu gabalu un aizmidzis. Bet, kamēr tik saldi gulējis, ienaidnieki izkāpuši malā un uzbrukuši ļaudīm; tik reti palikuši jūrmalā savas laivas apsargāt. Te uz reizi viens no šiem paceļ acis un ierauga Milža kājas. Visi brīnās*

un nevar izprast, kas tie par tādiem baļķiem. Viens beidzot piegājis klāt un raudzījies robīt ar cirvi. Milzis mazuliet pamodies un domājis: „Kas tad tā par mušu, kas man tik sīvi spēj kost?” Viņš izstiepis roku, lai mušu nospiestu, bet mušas vietā saķēris ienaidnieku. Tagad Milzis nojēdzis, ka nav vairs labi. Nu lēcis augšā, nospiedis visus tos un steidzies citiem pakaļ. Bet ļaudis savās briesmās, savās bailēs bija apsūdzējuši pa to laiku Milzi Augstajam Tēvam. Augstais Tēvs tik dikti sadusmojies par Milzi, ka laidis pārkonus un zibeņus palaidniekam virsū. Bet Milzis izrāvis lielu lielo ozolu, lai turētos negaisam pretim. Šis ozols bijis tādēļ tik liels, ka viena sakne sniegusies līdz pašai Lielupei un no turienes iesūkusi savu mitrumu. Tai vietā, kur Milža ozola sakne izrauta, zeme iegrimusi, no kā izcēlusies Džūkstes upīte. Augstais Tēvs, Milzi ar tādu ozolu rokā redzēdams, nu vēl vairāk sadusmojies. Viņš spēris un iespēris Milzi ar visu ozolu zemē. Tai vietā, kur Milzis ar ozolu iesperts, izcēlies Lielmeža tīrelis (mūsdienās pazīstams kā Lielais Ķemeru tīrelis).”

„Vai mēs varam tur noiet? Esmu dzirdējusi, ka tas esot plašs un skaists purvs. Un es tā ilgojos pēc kārtīga, dabīga purva!” Kalli sūkstījās, joprojām sērodama par nosusināšanas darbiem dažos vecos purvos.

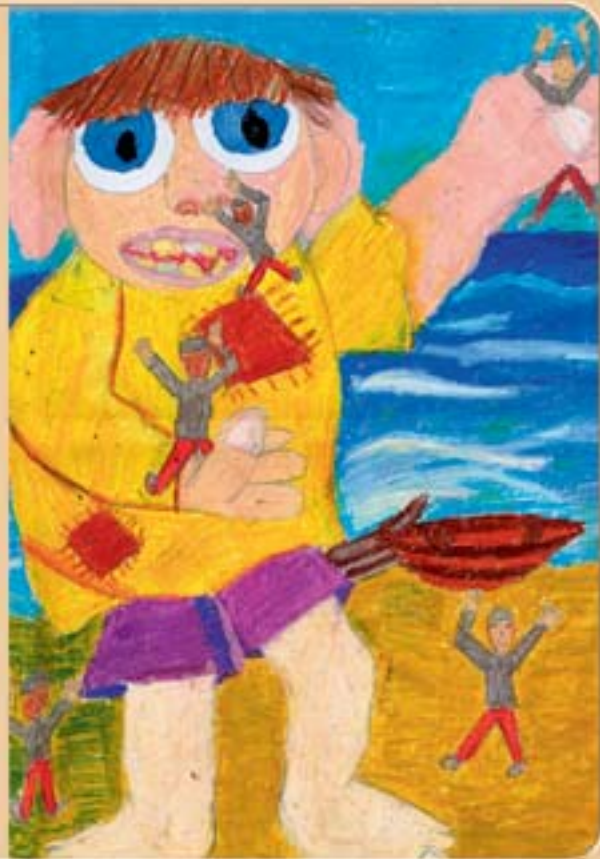
„Man gan tevi jābrīdina,” ķīrzaciņa domīgi bilda, „ka arī Lielais Ķemeru tīrelis savulaik ir susināts. Austrumu pusē tam pat iegūta kūdra. Pašlaik gan vecie kūdras karjeri ir atkal uzpludināti un purvs atjaunojas.”

„Es gribu to redzēt!” Kalli dega nepacietībā. „Es gribu visu redzēt!” viņa piebilda.

„Tad ejam visu skatīt,” Modris labprāt devās tālāk. Viņi atvadījās no stāstītājas ķīrzaciņas un cauri

Ķemeriem devās Lielā Ķemeru tīreļa virzienā, vērodami apkārni, klausīdamies dzīvnieku un pašas dabas stāstus.

Viņš izstiepis roku, lai mušu nospiestu, bet mušas vietā saķēris ienaidnieku. Tagad Milzis nojēdzis, ka nav vairs labi. Nu lēcis augšā, nospiedis visus tos un steidzies citiem pakāļ.

Zīmējumu autores Santa Karcevska, 12 g, Linda Gorbacuka, 12 g.

Izmantotie avoti:

- I Nigula raba õperaaja voldik (*Nigulas sünu purva mäciibu takas buklets*) (2007) – Teksta sastādītāji: Arne un Kristel Ader, Kaja Kübar.
- II Piretas Pungas intervija (2009) ar Anne Maal no Valsts Mežu centra Aimla Dabas centra (RMK Aimla Looduskeskus).
- III Kaug- ja lähivõtteid 30 Eesti soost. Esimene raamatu telmatoloogiast (*30 Igaunijas purvu aerofoto un fotogrāfijas. Pirmā grāmata par telmatoloģiju*) (1997) Sastādītāji: Kiira Aaviksoo, Heidi Kadarik, Vitor Masing. Tallina, lpp. 56-57.
- IV Juhan Püttsepp stāsta, kas balstās uz intervijas (2001) ar Oskar Järv Alam-Pedja dabas rezervātā, pielāgots un saīsināts variants.
- V Igaunijas parunu un frazeoloģismu datu bāze. <http://www.folklore.ee/justkui/index.html>
- VI Pielāgots un saīsināts variants Mare Kalda rakstam (2004) Siinpool jōge – sealpool jōge. Mōne Emajõe-äärse koha loost. (*Šaipus upes – viņpus upes. Kādas vietas pie Emajegi stāsts.*) E-žurnāls “Māetagused, 27” lpp. 73-104. www.ceeol.com (H. Mapp 431/2(1)<Tartu-Maarja draudze, Ropka muiža – Johannes skola (1900) – Mare Kalda Siinpool jōge – sealpool jōge. Mōne Emajõeäärse koha loost. (*Šaipus upes – viņpus upes. Kādas vietas pie Emajegi stāsts.*) Māetagused, numurs 27/2004, lpp. 73-104.
- VII ERA II 241,626
- VIII Igaunijas parunu un frazeoloģismu datu bāze. <http://www.folklore.ee/justkui/andmebaas.php?s=kuremari&andor=1&v1=2&st1=0&st2=0&samm=1000&n0=1&n1=1&n2=1>
- IX Tautas ārsti. Jaunais un vecais Suri no Verumā (2004) Marju Kõivupu. <http://www.folklore.ee/pubte/rahvaarstid/>
- X Dienvidigaunijas mutvārdu folkloras portāls E 8377 (4) < Pelvas draudze, Navi vsk. - Joosep Melzov (1893) levdātāja Meril Metsvahi Pārbaudītāja Mare Kõiva http://www.folklore.ee/lepp/polva/?sel_id=15
- XI Piretas Pungas intervija (2009) ar Sirje Tamme.
- XII Meeta Reimann stāsta (200) pielāgots un saīsināts variants par to, kā Meenikunno ieguva savu vārdu. Grāmata: *Veriora kandi vanarahva jutuvara (Veriora puses veco jaužu stāstu krājums)*. Veriora: Meeta Reimann
- XIII Dienvidigaunijas mutvārdu folkloras portāls. Teksta paraugu pielāgots un saīsināts variants ERA II 241, 79 (3) < Võnnu draudze, Ahja pag., Ahja apdzīv. v., Miku sēta - Karin Appelgren, Ahja sākumskolas skolniece < no vectēva, 77 g. (1939) levdātāja Eva-Kait Kärblane 2002, rediģēja Mare Kalda. Avots: http://www.folklore.ee/lepp/vonnu/?sel_id=28
- XIV Uma Lehe izsludinātā Ziemassvētku konkursa (2008) laikā saņemtais stāsts “Suu lõpīh Lätih”. Stāsta rakstītāja Singa Liira. Oriģinālā versija veru dialektā: *Elä Rammuka küläh, kost jääs puul verstä Läti piirini. Siin om ümbretsõõri väega pallo soid. Ku ma käve alumistõh klassõh lätsimi tädiga Pikäsaarõ suuhu kurõmarju korjama. Sääll oll saak õige hüä. Korvi saiva*

täus ja naksimi kodo tulõma. Tädi ütël, et siin om üts kraav, soo kotus om Saava raotu, siist tulõ üle minna ja omgi kodotii käeh. Ma vaidli algusõh tälle vasta, et mis raotu sääne suur kraav om, soo näge umbõs Läti piiri muudu vällä. Tädi es lasõh mul lausõtki lõpõta, targut edesi, et tää ei tunnõ no soid. Ma kulssi ka sõnna ja ruumsi üle tuu suurõ kraavi. Edesi lõigas õnnõ suu ja suu, lõppu es tulõh koskiilt. Sõs heitu tädi ka äräh. Ütël, et mis kuramusõ kotus soo küll om. Mul tull kah tuu maik suuhtõ. Serssime müüüdä suud a vällä es päse koskiilt. Marju ma inäp nõsta es jovva ja kaltsi nuuh üte mättä pääle maaha. Lunksõ tühja korviga tädil takah. Suurõ aelõmise pääle kuulsõmi lehmä rüükmist koskiil kaugõl. Sõs sai väega hää miil ja pressemi sinnä poolõ, kost tuu eläjä elü tull. Veitu ao peräst kuulsõmi ka pini klähvmist. Tädi es taipa ka üüd õga ilma, kos mi olõmi. Majadõ ussõ olliva sinidse ja aknõ luukõga. Sõs näimi ka inemisi moro pääl a noidõ jutust es saa mi arvo üttegi sõnna. Oll selge pilt, et olõmi otsaga Lätih. Märgõtimi, mis saa, es mõista ka tiid kodo küssü ja kõnõlda, mille mii säääl olõ. Ma mõnõ sõna vinne kiilt mõista a ka vähä. Tädi es mõista üttegi sõnna vinne õga läti kiilt. Sääljäimi väega hätta. Puul tunni porsõma vinne kiilt a päämidsõ abimehe olli muidogi käeh. Ku säääl hulga aigu nigu tummi kõnõlimi, pandõ üts vanamiis vedro vankrilõ hobõsõ ette ja sõidut meid kodo, selle et sinnä oll uma säidse verstä ja mi inäp kävvü es jovva. Ollimi väega tenoliku lätlastele suurõ abi iist.

Versija igauvu valodä: Elan Rammuka külas, kust jääb pool versta Läti piirini. Siin on ümberringi väga palju soid. Kui ma käisin algklassis, siis läksime tädiga Pikäsaare sohu kuremarju (jõhvikaid) korjama. Saak oli õige hea. Korvid said täis ja hakkasime koju tulema. Tädi ütles, et siin on üks kraav, mis on Saava kaevatud. Sellest tuleb üle minna ja ongi kodutee käes. Ma vaidlesin alguses vastu, et mis kaevatud selline suur kraav ikka on. See näeb pigem Läti piiri moodi välja. Tädi ei lasknud mul lausetki lõpetada, targutas aga edasi, et ma ei tunne noid soid. Ma kuulasin siis sõna ja roomasin üle tolle suure kraavi. Edasi tuli ainult soo ja soo ning lõppu ei paistnud kusagilt. Siis ehmatas tädi ise ka ära. Ütles, et mis kuramusõ soo see küll on. Mul tuli ka sama tunne peale. Trampisime mööda sood, aga välja ei pääsenud kusagilt. Marju ma enam tassida ei jõudnud ja kallasin nad ühe mätta peale maha. Lonkisin tühja korviga tädil taga. Suure ekslemise peale kuulsime kusagil kaugel lehma ammumist. Seda kuuldes läks meel väga heaks ja võtsime suuna sinna, kus looma häält oli kuulda. Veidi aja pärast kuulsime ka koera klähvimist. Tädi ei taibanud ööd ega ilma, kus me oleme. Majade ukсед olid sinised ja aknad luukidega. Siis nägime muru peal ka inimesi, aga nende jutust ei saanud küll ühtki sõna aru. Oli selge pilt, et oleme otsaga Lätis. Mõtlesime, et mis nüüd küll saab - ei oska kuduteed küsida ega seletada, miks me seal oleme. Ma mõne sõna vene keelt oskasin, aga vähe. Tädi ei osanud ühtegi sõna ei läti ega vene keelt. Seal jäime väga hätta. Pool tundi purssisime vene keelt, aga peamised abimehed olid muidugi käed. Kui me seal hulga aega kõnelesime nagu tummad, pani üks vanamees vedruvankrile hobuse ette ja sõidutas meid koju, sest sinna oli oma seitse versta ja meie enam kõndida ei jõudnud. Olime lätlastele suure abi eest väga tänulikud.

xv Informācijas teksta par Teringi sūnu purvu un pīlādža apraksta pielāgots un saīsinašs variants.
<http://www.mulgi.karksi.ee/?306>.

xvi Piretas Pungas intervija (2009) ar Ly Laanemets un Marta Varik.

xvii E 92 I, 83334 (6) < Tori draudze, Tāli pag. – R. Estam < Maria Kaer, dzim. 1861 g. (1933) Ievadīja Kaisa Sammelselg 2007

xviii RKM II 157, 357/9 < Tori draudze - Erna Tampere < no Mihkel Tilk manuskripta "Kūlastame esivanemaid" („Apmeklēsim senčus”) (1963). Ievadīja Kaisa Sammelseļg 2006

xix <http://www.kuningas.ee/?id=7&keel=ee>

xx Vēja vanadziņš. Latviešu tautas teikas. R., Sprīdītis, 1993.

xxi http://www2.la.lv/lat/majas_viesis/jaunakaja_numura/?doc=58480&ins_print

xxii Pilāts V. (red.) 2007. Bioloģiskā daudzveidība Gaunas nacionālajā parkā. Sigulda, Gaujas nacionālā parka administrācija.

xxiii <http://www.pasakas.net/teikas>

xxiv <http://www.lapmezciems.lv/?cat=1&lang=lv>

xxv Latviešu tautas teikas. Izcelšanās teikas, Zinātne, 1991.

xxvi <http://www.valgumapasaule.lv/?cat=11&lang=lv>

xxvii Strazds M., Ķuze J. Ķemeru nacionālā parka putni. R., Jumava, 2006

xxviii Terenčjeva L., Frīdenberga L. Latvijas kūrortu dabiskie dziedniecības līdzekļi. Autora izdevums, 2008.

xxix <http://data.lnb.lv/nba01/ZemgalesKomunists/1948/ZemgKomun1948-150.pdf>

Kalli un Modra ceļojumu vietas Latvija

Leppemārgid / Apzīmējumi

- Eraldusibaga pōhimaantee / Autostrāde
- Pōhimaantee / Galvenais ceļš

- Raudtee / Dzelzceļš
- Kaitseala / Nacionālais parks, rezervāts
- Riigipiir / Valsts robeža

